

Поплеч з чачэнцамі ваююць беларусы. Стар.3

Здаецца, зусім не было сънегу і менскія вуліцы выглядалі пуста і змрочна. А тут — цэлы рознакаляровы на тоўп моладзі — з казой, дзедам, цыганам ды іншымі традыцыйнымі персанажамі.

1979 год. Першыя Каляды

Ідуць-плюць. Рэдкія мініаказіраючыя спалохана. Весялосць песьні гасьне, адлятаючы ў проймы паміж шэрымі партыйнымі будынкамі. Але яшчэ жывы быў Караткевіч у сваім дому на Карла Маркса. Майстроўня сцяяла яму ў двары. З вокнаў кідалі капеекі адважныя людзі. Памятаю пачуцьцё выкліку — робім нешта недазволенае, але пры гэтым бяскрыднае.

Мы ўжо выйшли з Караткевічавага двара, калі нас дагнаў хлопец і працягнуў падарунак са словамі «Гэта ад сям'і Адамчыкаў». Ня памятаю, ці называўся ён ужо Адамам Глёбусам.

За праспектам наляцелі міліцыйскія машины. Справавалі выхапіць з на тоўпую каго-небудзь аднаго, але ўсе трymаліся разам. «Забірайце ўсіх!» І міліцыя адстала. А моладзь паехала ў майстэрню знаёмага мастака, каб там расправіцца з накладаванымі пачастункамі. У сваім коле паанаваў свой сьвет, зусім не такі, як на халодных і пустых вуліцах.

...Як ні круці, з гэтага сапраўды пачалося ўсё, што было пасыля — адраджэнскі рух, незалежнасць, цяперашняя апазыцыя...

Працяг на старонцы 7.

«Палянэз» ад Папы Рымскага

Раённая бальніца ў Астраўцы перад Навагоднімі съятамі атрымала незвычайні і прыемны падарунак. Незвычайні, бо яго падарыў па прашэнні астравецкага ксяндза-прапала Алёзага сам Папа Рымскі Ян Павал II. Прыемны, бо гэта аўтамабіль «хуткай дапамогі» «Палянэз». Цяпер астравецкая мэдзікі да хворых людзей будуть ездзіць на толькі на састарэлых і «дабітых» расейскіх «УАЗах», але і на падораным «Палянэзе». Больш таго, калі ўзынікне неабходнасць, у машыне можна праводзіць і аперацыі.

Мар'ян Вянгроўскі

Плач і скак

За навагоднюю ноч у Беларусі ў сямі няшчасных здарэннях загінулі 4 і параненія 6 чалавек. 6 чалавек самі сабе зрабілі съмерць. 576 чалавек злавілі на вуліцах п'янімі, а за рулём прыкметлі 91 п'янога.

БелАПАН

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі. №1 (158) з СТУДЗЕНЯ 2000 г.

Гаворыць Вільня: 612 kHz, 490 AM

З новага году на сярэдніх хвалях пачалося вяшчаньне беларускага радыё «Балтыкія Хвалі»

«Наша Ніва» ўжо не аднойчы пісала пра незалежнае беларускае радыё ў Вільні. І вось 1 студзеня 2000 году ў эфіры працуячай першыя такты народнае песьні «Ці съвет, ці съвітае», якія сталі музычнымі сыгналамі радыё «Балтыкія Хвалі», і голас галоўнага рэдактара радыёстанцыі, Сяргея Шупы, абвесціў доўгачаканае: «Гаворыць Вільня».

Новae радыё мае намер сабраць на сваёй хвалі ўсё асноўныя беларускія радыёперадачы, якія цяпер транслююцца толькі на кароткіх хвалях: Радыё Свабода, Радыё Рацыя, Беларускую праграму Польскага радыё ды беларускую дзесяціхвілінку, якія штодня выходзіць на дзяржаўным літоўскім радыё. Арыгінальныя праграмы загучаць у эфіры ў лютым-сакавіку. Пакуль жа з 1 студзеня штодня можна слухаць на сярэдніх хвалях Беларускую службу Польскага радыё — зь 19.30 да 20.00. Але колькасць эфірных гадзінаў будзе няўхільна павялічвацца.

Новae радыё мае назыву «Бал-

тыкія Хвалі» (задумлялася яно як «Вольная Беларусь»), а рабіца яно будзе сіламі супрацоўнікаў Беларускага Інфармацыйнага Цэнтра ў Вільні.

На ўрачыстым адкрыцці станцыі выступіў адзін з заснавальнікаў, дэпутат літоўскага Сойму Рымантас Пляйкіс, які паклаў вялікія намаганні, каб станцыя набыла ліцэнзію ў сродкі. Ён, між іншым, сказаў, што ідэя стварэння беларускамоўнае станцыі разглядаецца ў Літве як перспектыўная справа. Выступіў таксама Сяргей Шупа, які пажадаў, каб праз пару гадоў адбылася падобная інаўтурацыя тэлевізіі «Балтыкія Хвалі». На ўрачыстым ад-

Рымантас Пляйкіс слухае новае радыё

крыцьці прысутнічалі старшыня БНФ «Адраджэнні» Вінцук Вячорка й галоўны рэдактар газеты «Наша Ніва» Сяргей Дубавец.

Алесь Кебік

Падарункі ад Кіпеляў менскім дзесяцям

Яшчэ ў лётку сужэнства Зора й Вітаўт Кіпелі — беларусы з амэрыканскага штату Нью-Джэрсі, вядомыя і ў Нью-Ёрку сваёй актыўнай навуковай і грамадзкой дзеяльнасцю, — вырашылі зрабіць дзесяць беларускім дзесяцям, якія вучанца па-беларуску.

Задума знайшла рэалізацыю ў часе калядных съяткованняў: 22, 23 і 28 сінёжня шкаляры колькі беларускамоўных клясаў адной менскай (ШШ №37) і адной падменскай (Сеньнінскай ШШ) школаў атрымалі дасланыя сп-вам Кіпелямі падарункі. Акцыя адбылася дзякуючы руннасці

ТБМ і новастворанага Бацькоўскага камітэту.

Таварыства Беларуское Мовы рэпрэзэнтавала старшыня менскіх структур ТБМ Леанарда Мухіна (лістась «НН» пісала пра тое, як спн. Мухіну шчыміла за беларушчыну чынавенства систэмы адукцыі), ад Бацькоўскага камітэту бралі ўдзел сп-ва Ілона Ўрубновіч-Саўка й Зыміцер Саўка.

Арганізаторы акцыі выказалі спадзеў, што падобныя чынны будуть месцы працяг у наступныя «чырвоныя даты» беларускага календара, — то чакайма Дня Волі!

Дзед Зюзя

3 руки інфармацыйнага агенцтва БелАПАН беларускія газэты напісалі пра нейкага адваката Альгірдаса Паўлаўскаса, які пагадзіўся бараніць Міхаіла Чыгіру ў ягоным судзе.

Беларускі Лукашэнка судзіць, а літоўскі — баражане?

Быццам гэты Паўлаўскас — былы генэральны пракурор Літвы і канкураваў з Адамкусам на прэзыдэнцкіх выбарах (але прайграў). Калі так, дык ён ія Альгірдас, а Артурас Паўлаўскас, і на апошніх прэзыдэнцкіх выбарах яго называлі «літоўскім Лукашэнкам» — за ўзрост і падобную безразважнасць у выказваннях, а найперш за тое, што баляставаўся Паўлаўскас за грошы расейскіх алігархай і мае крыху прасавецкія погляды. Калі ўсё гэта ўзяць пад увагу, дык згадваецца нашумелы пазыякіскі артыкул «Проект Чыгір», дзе эксп-лідэр БНФ звязанаваці Чыгіру ў фінансавай падтрымцы з Москвой і ў каварных плянах змаскаліца беларускую апазыцыю. Словам, калі Паўлаўскас стане бараніць Чыгіру, дык убачым, што абодва сядзяць у маскоўскай кішэні, і мей рацыю Пазняк.

Адно загадка — чаму наша прэса, як згаварыўшыся, зъяніла Паўлаўскасу імя? Ці гэта нехта першы памыліўся, ці хочуць затушаваць тыя сувязі Чыгіра, якія б раскрыў ўздел «літоўскага Лукашэнкі»?

Ліцвін

ЦЮМЕНЬ

«Закарцела адміністрацыя Цюменскай вобласці на сібірскай зямлі Дні культуры Беларусі. Дзякую ёй за гэта. А як бы яшчэ я патрапіў за Уральскі хрыбет? Прэзінтаўваць нашу культуру выпаў гонар Малому тэатру Ігара Забары. Мяне аформілі маслацкім чытальнікам». Гэтак сцяявак і актор Зыміцер Бартосік адправіўся ў падарожжа за трэтыячы кілямэтраў. Як ён вярнуўся жывы і здаровы, ён апісвае на старонцы 11.

ДУДЗІЧЫ

Андрэй Захаранка вязе нас у іншую экспурсію — у сваю родную вёску Дудзічы на Піцічы (Вінцук Вячорка, дарэчы, вымаўляе: «Птыч»). Дудзічы цяпер уславіў сваім маёнткам пад называю «Дудуткі». Яўген Будзінас. Пан Будзінас, мабыць, укрыўдуе на нас за гэтую публікацыю. Што ж, хай крыўдуе. На старонцы 8 мы адкрываєм новую рубрыку — «Вясковы лірнік».

2 З УСЁЙ КРАІНЫ

ЛЮДЗІ СТАВЯЦЬ ЦЭРКВЫ

У пасёлку Пагранічным Бераставіцкага раёну, што на Гарадзеншчыне, заклалі першы камень пад Храм Беларускай аўтакефальной праваслаўнай царквы

Як пісала ўжо «НН», прыхаджане праваслаўнай Свята-Эўфрасіннеўскай грамады Пагранічнага на чале із святым іванам Спасюком яшчэ ў леташнім траўні пастанавілі выйсці з-пад юрыдыкцыі Маскоўскага патрыярхату. Першы камень пад Храм у гонар Святой Эўфрасінні Полацкай у апошнюю нядзелью 99-га асьвяціў на ўскрайні Пагранічнага архіяпіскап Ровенскі й Астроскі Кіеўскага патрыярхату Ўкраінскай аўтакефальной праваслаўнай царквы ўладыка Серафім.

Афіцыйныя праваслаўныя вархі арганізавалі кампанію змагання з «раскольнікамі». У нумары «Гроденскіх епархиальных ведомостей» за сінегань быў апубліканы выкryваўчы артыкул — айца Івана, у прыватнасці, зывінавацілі ў хуліганстве. Святар з Пагранічнага адразагаваў на такія мэтады пазовам у суд на кіраўніцтва Гарадзенска-Ваўкаўскай япархіі. І тут ужо архіяпіскап Гарадзенскі й Ваўкаўскі ўладыка Арцемій, відавочна, асьцерагаючыся грапашоў кары за знявану гонару ѹгоднасці айца Івана, запрасіў апошняга на прымірэнную сустрэчу. Яарх Беларускага экзархату Расейскай праваслаўнай царквы

заклікаў айца Івана адмовіцца ад намераў ствараць адміністрацыю незалежную Беларускую праваслаўную царкву й паабіцаў наўзамен за згоду падабраць для яго якісі добры прыход у Беларусі. Аднак святар з Пагранічнага не збіраецца прымцаў гэтых прапановаў. На 5 студзеня ў Ленінскім судзе Горадні паўторна прызначаны пачатак разгляду пазову Івана Спасюка на кіраўнікую Гарадзенска-Ваўкаўскай япархіі.

Пад час асьвячэння пад наглядам мясцовай міліцыі працэсія вернікаў з крыжом прайшла ад часовага малітоўнага дому да дзвянянкі на ўскрайні паселішча, дзе ўласна мае быць паставленая царква. Дарма што даваліся папярэдняй аблічаныні не перашкаджаў цырымоніі закладзіць каменя, берастаўская міліцыя не дазволіла прыбыць у Пагранічны вернікам з Мастоў — на пад'ездзе да пасёлку на іх былі складзеныя пратаколы за парушэнне памежнага рэжыму, і аўтобус зь імі быў адпраўлены назад. Зрэшты, з разльвасцю памежнае зоны сутыкнуўся фактычна кожны нядзельны госьць Пагранічнага — так, карапандэнт «НН» даваў тлумаччыні памежнікам адразу ж па спыненіні рэйсавага аўтобуса ѹ Пагранічным...

Як бы там ні было, камень у

падмурак бажніцы Беларускай народнай праваслаўнай царквы закладзены — больш за тое, ёсьць фундатары зь ліку заможных вяскоўцаў, гатовыя ўжо цяпер ахвяраваць на будаўніцтва гроши. «Як я будзе регістрацыі, — прагназуе сітуацыю айцец Іван, — нашыя пастыры пойдуть такім самым шляхам, што мы ў Пагранічным. Будзем закладаць камяні ѹ будзем будаваць храмы. Як паставім цэрквы, будзе регістрацыя».

Ужо праз дзень пасля цырымоніі закладзіць айцец Іван атрымаў пратакол, падпісаны трывалымі асобамі — старшынём Савету па спраўах рэлігіі Гарадзенскага аблвыканкаму, на месцыкам старшыні Бераставіцкага райвыканкаму ды кіраўнікому Пагранічнага пасялковага савету. У пратаколе праваслаўныя ўрачыстасці ѹ Пагранічным кваліфікуюцца як незаконныя дзеянні не зарэгістраванай рэлігійнай грамады. Цікава, што пра чаргове расшэнне не реагіраваць Святар Эўфрасіннеўскі прыход яго святар дазваўся толькі з гэтага пратаколу. Дарэчы, у хуткім часе пасля праваслаўных Калядоў мае адбыцца Сынод Гарадзенска-Ваўкаўскай япархіі — айцец Іван не выключае, што на гэтым Сынодзе яарх Беларускага экзархату Радзейскай праваслаўнай царквы пас-

Фота Анатоля Клешчuka

прабаўць аддаць свайго канкурэнта анатэме. «Ім засталося толькі распяць мяне, але я з дарогі Беларускай народнай праваслаўнай

царквы не сяду», — заявіў у інтэрвю «НН» Іван Спасок.

Юрась Бушлякоў

З БЕРАСЦЕЙШЧЫНЫ

Студэнцкае таварыства ў Берасці

Ва ўніверсітэце разгортае здейнасць навукове таварыства маладых гісторыкаў «Поспал». Хлопцы ладзяць экспедыцыі ў полі і ў архіві і чаго толькі ні робяць. Хочуць, каб да іх далучалася іншая моладзь, бо якраз з такіх суполак і паўстаюць фарпосты белмоўнае адукцыі. Спадзяюцца, што на ўзор гістрафакаўскіх суполкі створацца незалежныя гурткі на іншых факультэтах.

Сяржук Пруднікаў

З МЕНСКУ

ТБМ цешыща вынікамі перапісу

З ТБМ у нам даслалі вельмі энтузіястичны ліст, натхнёны вынікамі перапісу. Тоё, што калі 37% людзей у хаце гавораць па-

беларуску, паказвае, што «курс на русіфікацыю, што вядзецца на розных узроўнях, церпіць паразу». ТБМ патрабуе прывесці моўную палітыку дзяржавы ў адпаведнасці з вынікамі перапісу — забяспечыць беларускі мове рэальны статус дзяржаўнае. «Хопіць ператвараць беларускі народ у манкурутаў», — палымяна з заклікае ТБМ.

Б.Т.

Бандажэўскага бадай выпускніці

Пад падпіску аб нявыезьдзе вызвалілі з-пад варты былога рэктора Гомельскага мэдінстытуту Юр'я Бандажэўскага, быццам бы з-за пагаршэння стану ягонага здароўя. Аднак насамрэч прафэсар Бандажэўскі вырваўся з Валадаркі дзякуючы найперш хвалі пратэсту з боку міжнароднае супольнасці.

Бандажэўскага заарыштавалі сёлета 13 ліпеня, звінаваціўшы яго ѹ атрыманы хабару за паступленне. Зьбіраючы паказаныні

сведкаў, прокуратура нават паабіцала вызваліць ад адказнасці тых студэнтаў, якія добрахвоты ўзнаніміа прызнаюцца ў хаде

Прафэсар Бандажэўскі да арышту

бары былому рэктору. Ахвотных не знайшлося. Да таго ж ад сваіх ранейшых паказаньняў адмовіўся галоўны сведка аўбінавачванні — прафэктар Уладзімер Раўкоў. Дык съледзіцца засталося бязь сведкаў ані доказаў.

Юры Бандажэўскі знаходзіцца цяпер у сваёй жонкі ў

Менску. Паводле сваёй прысягі зь Менску выяжджаць ён ня можа.

Пад кіраўніцтвам Бандажэўскага Гомельскі мэдычны інстытут пераўтварыўся ў сусветны цэнтар вывучэння ўплыву на арганізм радыяктыўных элемэнтаў. Сам Бандажэўскі стаў сусветна вядомым навукоўцам у радыялягічнай мэдыцыне. Вынікі ягоных даследаванняў відавочна не супадалі з афіцыйнай пазыцыяй чыноўнікаў зь Міністэрства аховы здароўя і палітычнага кіраўніцтва Беларусі.

Як вядома, цяпер улады развязваюць тэму вяртання ў сельскагаспадарчы абарону забруджаных земляў, спрашчэння канцепцыі пражывання ў «зоне». У той жа час калега і аднадумец Бандажэўскага — прафэсар-фізык Васіль Несцярэнка заяўляе, што трэба адсяляць усіх людзей са 100-кіляметровай зоны вакол рэактару.

Пасля арышту Бандажэўскага свой голас у абарону беларускага прафэсара ўзынялі ўдава былога прэзыдента Францыя Мітэрана, Камітэт занепакоеных навукоўцаў ЗША,

калегі з Вялікай Брытаніі, Нямеччыны. Пра арышт Бандажэўскага напісала ангельская газета *Guardian*. Да генэральнага прокурора Беларусі звярнуліся расейскія праваабарончыя ды экалагічныя арганізацыі на чале з акадэмікам Яблакавым.

Пабачым цяпер, ці будзе спраўваць Бандажэўскага даведзеная да суду. Бадай не была!

Наводле Рады Свабода

З ПАДНЯПРОЎЯ

Не кажы, што нядуж

У Магілёве былі перасталі льготнікам лекі за паўчаны працаваць, бо горад за гэтыя льготныя лекі завінаваціўся аўдяднанью «Фармацэ». 50 мільёнаў дзярмінавых рублёў. А ёсьць правіла: калі завінаваціца болей за 9 млн., аптэкары маюць права перастаць працаваць за так. Ну, аднак жа, вецираны ўзынялі гармідар, Дражын распарадзіўся, і вось ужо зноў працаваць. Ясна, ня ўсё — але валяр'янкі і валідолу до.

Б.Т.

засыці? Дзе змагары супраць аль-кагольнага этнацыду славянаў? Загнаныя ў дальні кут, нешматлікія, як дэпутаты ВС 13-га склікання, яны спадзяюцца на аднаго Бога. Маюць рацю, Бог дазваляе існаванье самых дзіўных вычварэнцаў. Бывае сонца ў іх іхнае ваконца.

Напрыканцы тысячагодзізня Міністэрства сельскай гаспадаркі паведаміла пра тое, што тэмп росту (якімі ганарыцца ўся краіна) аб'ёмаў вытворчасці лікёра-гарэлачнай прадукцыі началі скарачацца. У лістападзе айчынныя вытворцы выдалі на-гара ўсяго 24 000 000 пляшак гарэлкі і лікёра-гарэлачных вырабаў.

Па пяцьці паўлітровікаў на аднаго мужчыну ў месяц і па адным на жанчыну. Чаго гэна варта? Гэта ж на 7,6% меней чым летасць, у адпаведны перыяд.

Можна сабе ўявіць, як радуюцца спаду вытворчасці нелюдзі,

што ненавідзяць родны народ, як яны паціраюць рукі, сымлююць над пакутамі сотняў тысячаў выбаршчыкаў, якім ня хопіц якасны дзяржайнай прадукцыі.

Чым можна адказаць гэтым ідэяльным банкрутам? Стрыманасцю, талеранцыяй, верай у кіраўніцтва краіны, што вядзе нас правільнім шляхам. Няхай сабе плавязгаваць. Мы іх трываем і шкадуем, як дурных дзяцей, бо хаця ж яны і беларусы, але дзе ім зразумець глябальну мэту працэсу вытворчасці і спажывання націяй штогод 180 000 000 афіцыйных паўлітровых бутэлек абсалютнага алькаголю.

Дарэчы, яны сваёй мінеральнай вады высербалі ня меней. І нікто дзеля таго крыку не ўсчынаў і ў Гельсінскія камітэты да розных Пікаў-Вікаў ня бегаў. Ну, сабе павесіцца, звар'яце, перап'еща, заб'е і заб'еща крыху меней грамадзянаў і што? Пазытыў.

Міхал Залескі

ПАЗЫТЫВЫ

АЛЬКАГОЛЬНАЯ ІНДУСТРИЯ

Ходзяць чуткі, нібыта ўсе — грамадзяне, жыхары, тубыльцы, тутэйшыя людзі і населінці Беларусі — зачакаліся прыемных навінаў. Яны чакаюць, а мэдыі тым часам дураць галовы немаведама чым. Вока не адпачывае, сэрца ня цешыща. Мусім тую ганебную моду спыняць. Будзьма кожны тыдзень знаходзіцца пазытыў. Нават там, дзе яго, на першы погляд, няма. Напрыклад...

ўпэўнена. Пратываецца кожны дзвіцаць пятнадцать рубель, а ў вёсцы дык і кожны дзвіцаць. Праз тое, мабыць, колькасць людзей з парушэннямі психікі за апошнія дзесяць гадоў вырасла больш чым удвая і складае 12 чалавек на тысячу. Калі ў 1990 г. ад перапою пайшоў на той съвет кожны соты з памерлых, дык лягасяць пяцьцідзесят пяты. З тae ж нагоды і ў пятлю лезуць альбо топяцца. Дзесяць

гадоў таму са сваёй волі жыцьцё канчай кожны пяцідзесяты з памерлых, а зараз амаль кожны саракавы. Не кажу ўжо пра тых, што, напішыўся, пранцы падчапілі альбо забілі каго. Вось дык сіла ў гарэлцы!

Што казаць, калі сама Перастройка, якая дала савецкаму чалавеку права адкрыта звацца пэдэрстам, ціха сканала ў барацьбе з п'янствам. Азірнечэса. Дзе сібы «Таварыства цывяроў

ПОПЛЕЧ З ЧАЧЭНЦАМІ ВАЮЮЦЬ БЕЛАРУСЫ

Фота АР

Як стала вядома карэспандэнту «Нашай Нівы» ад крыніцаў ва ўкраінскай арганізацыі УНСО, неялікая група беларускіх хлопцаў такі дабралася да Чачні. Мы, аднак, ня ведаєм, у якім рэйне Ічкерый яны сустрэлі Новы год. Самыя напружаныя бai ішлі пад Грэзным-Джахарам, а таксама ля Ведзена, важнага пункту на дарозе ў Дагестан, у Шатойскім. Асабліва інтэнсывна абстрэльваюць і съежкі, што злучаюць поўдзень Чачні з Грузіяй, — паведаміў кіраўнік чачнскага інфармацыйнага цэнтра ў Тбілісі Ваха Ибрагімай. Звесткі, што прыходзяць з-пад Грэзлага, супяречлівы. Быццам бы расейцы прарвалі першую лінію абарону Грэзлага, і бai ідуць пад самай стаўліцай. У 1995 годзе аблога Грэзлага расцягнулася на 6 месяцаў, але

цяпер Пущіну трэба даць гораду рады за трох месяцы, да прэзыдэнцкіх выбараў, абвешчаных Ельцинам, што зроксці пасады.

Як распавядаюць съведкі, сёняння супраць чачнцаў ваююць спэцыяльна найманыя галаварэзы, якім за гэта вельмі добра плацяць. Калі чатыры гады таму з гелікоптэрам, што наносілі ўдары па Грэзным, гучала «Ідзе паляванье на ваўкоў» расейскага суворага барда Высоцкага, дык цяпер — песеньні кшталту «Дзяўчынкі, куртаты спаднікі». Цікава, як распападзіца гэтым сваім войскам Пущін пасля вайны, як бы яна ні скончылася — перамагай, а пагатоў діхай паразай. Цi ня стане ім, узброеным і прывучаным да крыві, круціць і ў Расеi, як заманецца? Куды тыя галаварэзы пой-

Фота АР

дуць працаўца пасля лёгкага ваннага хлеба? Хіба што рабаваць цi на новую вайну.

Беларускім хлопцам, што адправіліся на чачэнскі бок, па 20-25 гадоў, яны нежанатыя, усе быццам бы жылі ў Менску. Выправіліся яны туды нi ад якай арганізацыі, самі сабою.

Ва Украіне Украінская Нацыянальная Санаабарона абвесцьца,

у сувязі з чачэнскімі падзеямі, мабілізацыю, але нават камандзіры УНСО не ўяўляюць сабе ясна сёнянняшнія сітуацыі ў Чачні. Шмат хто лічыць, што калі пад час першай вайны ў Чачні рэй вялі памяркоўныя і талерантныя сілы, дык цяпер там кіруюць ісламскія фундамэнталісты кшталту Хатаба.

Барыс Тумар

Вільні сталіцай Беларусі ня быць!

Мне таксама крываўна, спадарыня Раіса з Таронта!* Не з-за Вільні, бо наш хамска-паганска этнас, якім мы былі ўсё тысячагодзьдзе, туліўся не па гарадох, але па лясах, пушчах да болотах, гаях і пельках і больш як на вясковую культуру ня быў здолбыны. Дый цывілізацыі і граматы ані пад палякамі, ані пад маскалямі ня ведаў і таму да места ня квапіўся. Гэта ўсялякія мігранты ды брукавы народ па местах кватараў, а мы зямлі роднай трималіся і веры сваі паганскае. Не патрабных нам былі ані цэркви ды касцёлы, ані кірхі з сынагогамі, таму славіліся сваёй абыякавасцю да мястоўцаў ды талеранцыя да ўсіх канфесіяў. Таму тая канфесійная статыстыка нас не кранае.

Што да мовы па вёсках, хай моваведы скажуць, дзе тая мяжа балцкага арэалу ў часы Скарны. Не па гарадах яна ішла, бо пакуль мы не стварылі сваёй асобнай дзяржавы, нават у Коўні не было чутно слова на хамскай мове.

Але я крываўна не з-за Места, але з-за назвы перакручанай, якую прыдумаць мог толькі нехта зусім адварваны ад каранёў і згубіўшы моўны слых. Нехта чужы і далёкі, але анік не сусед. Паміж беларусамі і намі ніколі не было выразнай мяжы, акрамя той, якую стаўлінскі палец накрэсціў. І людзі там добра ведалі мову адзін аднаго, і канцоўкі заўсёды адаптавалі да сваёй граматыкі, а не ляпілі канцоўку на канцоўку. Яны маглі сказаць літвін і летуве, якімі літвінамі і летувінамі. Іх зорыя, часы адноснага росквіту. Адпаведна квітнела ў разьвівалася расейская мова. Яна ў дала съвету пекнную літаратуру, эз якою мы ўсе мелі часчаце пазнаёміцца з школцамі. Але мінуліся лепшыя часы імперыі. Яна начала раскладацца, як тлусты цмок, ды паскідзіцца на вакольле. Гэтак мінуліся ў часы расейской мовы, якая зрабілася «мовай міжнацыянальных зносінаў», прыдущаных народу з недараўніватаю культурою, мовай зэкай (у лягерах бы астрагаг перабывали палова насељніцтва імперыі), мовай напаўісъменных імперскіх чыноўнікаў. Кожны пёр у яе свой унёсак. Мова — жывы арганізм. Яна ўвабрала ў сябе нехатці, жывёльны пот страху і рабскія працы, сълёзы раздущаных і панявленых, сывінскіе нахабства сътых — ўсё тое, чым славіцца Расея. Цяпер гэта мова ужо не «влікі і магутны рускі язык», а няўклюдная гаргара.

Цікава, што Аляксандар Салжаніцын, чалавек з разьвітым музычным слыхам, зъмейці гэта ці ня першы і пачаў ратаваць вялікаручскую гаворку. Ён ужываў у сваіх творах сомні словаў, выцяг-

культур і адраджэння, дык гэта не азначала, што яна належала нейкаму аднаму этнасу. Яе называлі і «Паўночнымі Атэнамі», і Літоўскім Ерусалімам, але яна не зрабілася сталіцай ані Эльдры, ані Палястыны, тым болей ня зробіца сталіцай Беларусі, хоць тут і рэзыдуе спадар Сямён Шарэцкі, які калісьці ў Коўні рэзыдаваў урад БНР.

Ваш летувецкі сябра, тутэйшы Валдас Банайціс з Новай Вялейкі

*Водгук на ліст Раісы Жук-Грышкевіч «Крыўдна, спадар Шарэцкі» («Наша Ніва», 13 сінеглянія), які, у сваю чаргу, быў водгукам на карэспандэнцыю «Нам бы з Менскам разабраца» («Наша Ніва», 8 лістапада).

Не паддавацца!

Мой ліст не пра саюз Беларусі і Расеi. Я хачу гаварыць пра звязу нашмат больш абрывілівую. Я па спэцыяльнасці расейскі філэлаг. Ва ўніверсітэце нас навучылі выразна адрозніваць мовы адну ад адной — а таксама разьбірацца, што такое піджын, жаргоны, арга, слэнгі ды іншае. Тоё, што нам пхнучы цяпер пад выглядам расейскай мовы, мае такое ж дачыненне да расейскай мовы, як ядваб да салдацкага парчянікі.

Расея заўжды была імперыя.

Былі ў яе зорыя, рамантычныя

часы, часы адноснага росквіту.

Адпаведна квітнела ў разьвівалася

расейская мова. Яна ў дала съве-

ту пекнью літаратуру, эз якою

мы ўсе мелі часчаце пазнаёміцца

з школцамі. Але мінуліся лепшыя

часы імперыі. Яна начала расклада-

цца, як тлусты цмок, ды паскідзі-

цца на вакольле. Гэтак мінуліся

і часы расейскай мовы, якая зрабі-

лася «мовай міжнацыянальных

зносінаў», прыдущаных народу з

недараўніватаю культурою, мовай

зэкай (у лягерах бы астрагаг

перебывали палова насељніцтва

імперыі), мовай напаўісъмен-

ных імперскіх чыноўнікаў.

Кожны пёр у яе свой унёсак. Мова —

жывы арганізм. Яна ўвабрала ў

сябе нехатці, жывёльны пот страху

і рабскія працы, сълёзы раздущаных

і панявленых, сывінскіе нахабства

сътых — ўсё тое, чым славіцца

Расея. Цяпер гэта мова

ужо не «влікі і магутны рускі

язык», а няўклюдная гаргара.

Зъ мяне на працы патрабуюць пісаць дакументы па-расейску. Калі я спрабую пісаць на сапраўднай расейскай, мае начальнікі выпраўляюць, бо гучыць нязвыкла, ня так, як гавораць нашыя парламентары з абодвух парламэнтаваў, як мовіць і крамзоліць чынаўніства, ня так, як піша «Беларуская деловая газета» альбо вяшчаюць у Беларускай тэлевізіі (дзе абедзве мовы — жах!). Усе наши расейскамоўныя гавораць кепска — незалежна ад палітычнага вызнання. (За выняткам, магчыма, Фядуты.)

Зъ мяне на працы патрабуюць пісаць дакументы па-расейску. Калі я спрабую пісаць на сапраўднай расейскай, мае начальнікі выпраўляюць, бо гучыць нязвыкла, ня так, як гавораць нашыя парламентары з абодвух парламэнтаваў, як мовіць і крамзоліць чынаўніства, ня так, як піша «Беларуская деловая газета» альбо вяшчаюць у Беларускай тэлевізіі (дзе абедзве мовы — жах!). Усе наши расейскамоўныя гавораць кепска — незалежна ад палітычнага вызнання. (За выняткам, магчыма, Фядуты.)

Яшчэ горшыя сітуацыі у захалусных гарадкох ды мястэчках. Калі менчукі — расейцы другога гатунку, дык жыхары раённых гарадкоў — трэцяга. Паслугоўваюцца ў сярэднім 500 словамі і некалькімі няправільна ўсёвядомленымі моўнымі канструкцыямі. Прыкладай не прыводжу. І так ёсна.

Дзеля чаго пішу? Мы не павінны паддавацца і пладзіць брыду, пыкаючы-мыкаючы па-расейску. Мы можам шляхетна размаўляць па-свойму. Апрайданыні кшталту «Правачце, мы ў школе па-беларуску не вучыліся» цяпер — такі ж кепскі тон, як і трасянік.

Ева Вежнавец, Менск

Акцыянэрнае таварыства чытачоў «Нашай Нівы»

Найноўшую «Нашу Ніву» можна падзяліць на трох пэрыяды: 1991—95, 1996—99, а апошні пачаўся з другой паловы 99-га. Для мяне сама нахамчана была другая «НН» — насыпелаю. Пасля

Фота АР

у сувязі з чачэнскімі падзеямі, мабілізацыю, але нават камандзіры УНСО не ўяўляюць сабе ясна сёнянняшнія сітуацыі ў Чачні.

Шмат хто лічыць, што калі пад час першай вайны ў Чачні рэй вялі памяркоўныя і талерантныя сілы, дык цяпер там ісламскія фундамэнталісты кшталту Хатаба.

Ва Украіне Украінская Нацыянальная Санаабарона абвесцьца,

«группу? Штотыднёвік каб стаў базай, далей зрабіць штотыднёвік дадатак (узору «НН» 1995 году), які б задаволіў густы Вашай старой чытачкай «гвардыі» (якая чакае свайго «імпэратора»). (Тут сп.Дынко бадай може аспрэчыць сваім «Arche», але ж няма ў «Arche» смаку. Во сваёй тэмаю «Arche» ўвесі смак адбівае. Гэта тое самае, каб Вас цэлы дзень кармілі сырнікамі са смытанай. Так адразу смачна! А потым?) Нарэшце Вы маглі заснаваць пару рэгіянальных тыднёвікаў. На іх Вы і падзарабіць змаглі б, і нацыянальную ідэю прапагандавалі б. Во тыднёвікі, якія ёсць у правінцыі, часта вельмі нізкага ўзроўню. У Баранавічах, прыкладам, ёсць 2 не«залежныя» тыднёвікі з агульнымі накладамі пад 20 тысяч (яны дзяляць яго пароўну), але чытальціх іх, на мой погляд, шкодна для здароўя, хоць і стаяць на дэмакратычным кірунку. Пры гэтым іх добра купляюць дзясяткі ражлямы, тэлепраграмы, аўвестак. Бум мясовых мэдышаў, які назіраецца.

Калі ў Вас грошай на стварэнне такай групы няма, дык маглі б стварыць закрытае акцыянэрнае таварыства для сваіх Чытачоў. Ахвочы ўкласці свае гроши, я мяркую, зъявяца.

Адам Браніцкі, Баранавічы

4 ЛЮСТРА ДЗЁН

2000

«НАША НІВА» СТАЛА ГАЗЭТАЙ СТАГОДЗЬДЗЯ Ў АПЫТАНЬНІ «ЗВЯЗДЫ»

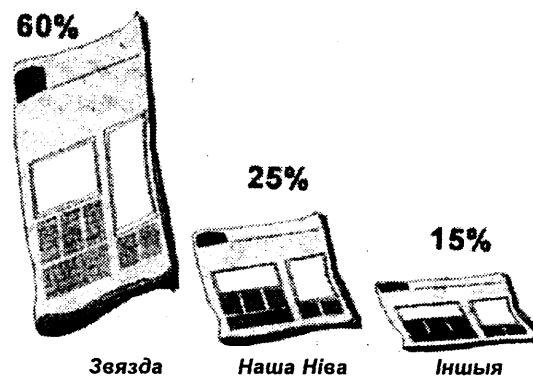
Газета «Звязда» праводзіла сярод сваіх чытачоў апытањне «Рэйтинг стагодзьдзя» ў 12 намінаціях. За два месяцы рэдакцыя атрымала 3060 запоўненых анкетаў.

Најбольшым дасягненнем стагодзьдзя абсалютная большасць чытачоў газеты назвалі абвішчэнне Беларускай незалежнасці ў 1991 годзе. Сярод іншых дасягненняў называліся таксама ўзъяднанне Захадній і Ўсходній Беларусі, пабудова мэтро, палёт беларуса ў космас, узел БССР у заснаванні ААН, пабудова ўласнага камбайну і трактару «МТЗ-100». Најбольшай бядой стагодзьдзя большасць, амаль палова, называла чарнобыльскую катастрофу. На другім месцы сярод бедаў стагодзьдзя — апошняя вайна. А вось на трэцім... пагроза спраціць незалежнасці Беларусі. Вышэй за сталінскія рэпрэсіі, якія чытачы «Звязда» паставілі толькі на чацвертае месца. Сярод іншых бедаў: ад распаду СССР да п'янства, ад згубы беларускіх мовы да зьяўлення замежных харчоў у ятках.

Беларускім прадпрыемствам сымбалем XX ст. 30% чытачоў «Звязда» назвалі Менскі трактарны завод, з канвэру якога ў 1950 сышоў першы наш трактар. Называлі таксама БелАЗ, МАЗ, а за імі чыгунку і БелОМА, і, вядома ж, піўзаводы... Сярод «грамадзкіх дзеячаў XX ст.» на першым месцы ў звяздзўскай публікі Машэраў, на другім — Лукашэнка, за імі — браты Луцкевічы, Вацлаў Ластоўскі, Пазыняк з Шушкевічам. Васіль Быкаў і Але́сь Адамовіч таксама трапілі ў гэтую наўманіцу.

24% чытачоў лічачь «Кнігай XX стагодзьдзя» Коласаву «Новую зямлю», 18% — «Каласы пад сяр-

пом тваім» Караткевіча, 9% — «Палескую кроніку» Мележа. «Пісьменнікам стагодзьдзя» аднадушна назвалі Васіля Быкава. Некалькі чытачоў дадалі нават яму тытул «сумленне стагодзьдзя». На другім месцы — Уладзімер Караткевіч. Далей Якуб Колас, Янка Купала, Іван Шамякін, Іван Мележ, Максім Багдановіч,

Янка Брыль, Святлана Алексіевіч і гэтак далей аж да Адама Глебуса.

«Музичным творам стагодзьдзя» стала «Зорка Вэнэра» на слоўы Максіма Багдановіча й музыку Сымона Рак-Міхайлоўскага (22%). На другім месцы — гімн «Магутны Божа» пэлткі Наталі Арсеньевай і кампазытара Міколы Равенскага (10%). Далей: «Вывайце здоровы, жывіце багата...» (8%), «Люблю наш край» (6%), «Белавеская пушча» і «Гімн БССР» разам з «Касіў Ясь канюшыну». А таксама балеты Лукаса «Кастусь Каліноўскі» і Міхалі «Рагнеда», «Партызанская» і «Мая краіна» групы NRM. Кампазытарам жа стагодзьдзя абвесьцілі адзінадушна Лучанка. Іншыя па імёнах ня ведаюць.

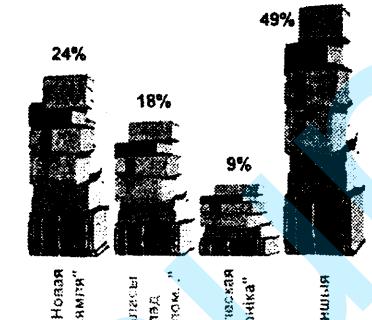
У рэйтингу пэрыядычных выданняў стагодзьдзя ўсыпел за роднаю «Звяздою» (60%), чвэрць аптытаных (25%) назвалі «Нашу Ніву».

«Беларускім мастакам стагодзьдзя» стаў Марк Шагал, якому аддалі перавагу 42% аптытаных. Міхailу Савіцкаму — 22%, пры тым тыя ж, хто называў яго «мастаком стагодзьдзя», «пісьменнікам стагодзьдзя» называлі Івана Шамякіна — гэта назіранье «Звязды». Трэцім у сьпісе стаў Язэп Драздовіч. За ім

Віталь Бялыніцкі-Біруля. А за імі, сярод іншых, Лёнік Тарасевіч і Але́сь Пушкін.

«Жанчынаю стагодзьдзя» стала Стэфанія Станюта. 7% рэспандэнтаў называлі ўласных мамаў. А сярод іншых называлі таксама Цётку, Ларысу Генюш, Касю Камоцкую.

«Спартуцам стагодзьдзя» стаў шматразовы чэмпіён сьвету па вольнай барацьбе Аляксандар Мядзведэв. За ім гімнасты Віталь Шчэр-

ба і Вольга Корбут і ўся футбольная каманда «Дынаамо'82». Дарэчы, сама «Звязда» мае найбольшы сярод беларускамоўных выданняў наклад — 75006 асобнікаў.

Кумар

дзе варта быць

Спытайцеся ў Гутмана

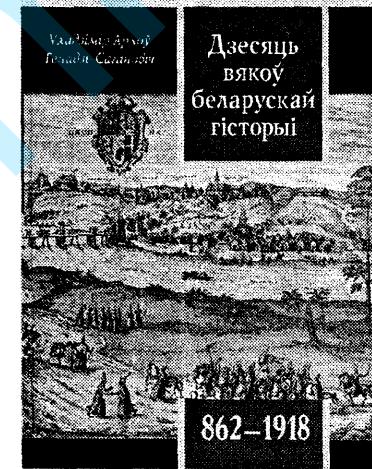
Відапь, патрапіла «Наша Ніва» сваім нядавім жыдоўскім нумарам у нейкі грамадзкі нэрвовы вузел. Во вось ужо і Лукашэнка зазыбіраўся ў Ізраіль, а БНФ з гэтае нагоды ладзіць цэлую прэс-канферэнцыю. 4 студзеня а 12 гадзіне ў менскай сядзібе Фронту на Варашэні 8 на пытаньні ахвотных адказаў называлі дзяляч гэбрыйска-га руху Якаў Гутман. Галоўным чынам ён будзе гаварыць пра аптысмітыйм у Беларусі.

У «Кнігарні пісьменніка»

У Менску выставілі на продаж няспроданыя запасы кніжак з выдавецтваў «Мастацкая літаратура» і «Беларуская энцыклапедыя». Дык таяя рабітэты можна набыць: ад зборніка выбраных вершаў Вялюгіна выдання 1967 году да Танка 1982 году з сэрыі «Бібліятэка беларускай пазісі» (на 200 дэнамінаваных рублёў) і «Закаханым» Эдзі Агніцьвест (260 р.), або, напрыклад, тамы «Энцыклапедыі прыроды Беларусі» (750 р.). Цены людзкія на ўсе выданні.

«10 вякоў беларускай гісторыі»

Зявілася нарашце ў продажу

гэтая вялікая, выдадзеная ў Літве, кніга Ул. Арлова і Г. Сагановіча. Ёсьць у кнігарні ТВМ (Румянцава 13), ёсьць на сядзібе БНФ (Варашэні 8), ёсьць і ў нас у рэдакцыі.

Дзіцячыя вакацыі

Дзетак у дні вакацыяў можна звадзіць у «Навагоднія музычныя спектаклі для дзяцей» у Філярмоніі (з 4 да 7 студзеня аб 11-й і 14-й) або ў опера: «Кот у ботах» Ц. Кю 4 студзеня і «Пітэр Пэн» 6-га, і той, і той аб 11-й. Малы ж тэатар прапануе з 7 да 9 студзеня ў Палацы чыгуначнікаў музычнае прадстаўленне «Таямніца чароўнага гарыща». Пачатак а 13-й і 16-й. Усё пасейскі, прауда.

«Трышчан і іхота»

Вы нарашце сустрэлі Ноўе тысячагодзьдзе, і Вам, на пэўна, хочацца падмацаваць свой настрой чымсьці ія меньш грандыёзным за гэны мяленіем. Ідзецце на Малую сцэну Купалаўскага, дзе 3 і 4 студзеня адбудуцца прэм'ерныя паказы новага слáнага спектаклю. Сюжэт гэты ўзýнік у VII ст. з кельцкіх паданняў. Але вельмі хутка распаўся ўзýнік на ўсёй Эўропе ў выглядзе рыцарскіх раманаў. Прычым у кожнага народу была свая адмысловая вэрсія. Менавіта яе беларускі варыянт і ўзýя за аснову сваі п'есы драматург Сяргей Кавалёў. Прауда, пастаноўчыкі падправілі гэтае дзела лыжкай дзёгцю, замяніўшы беларускую назну на расейскую «Трыстан і Изольда», маўляў, свайго беларусы «ня поімусь» (паставіў п'есу Мікалая Гарцуеў). Атрымайтесь вельмі прыгожы сцэнічна, вельмі пасычаны музычна, вельмі съвежы, дзялячы ўзросту выкананіцаў, спектакаль. Каб жа я тая лыжка...

3.6.

Гэта ў «Кнігазборы»

Новая сэрыя «Беларускага кнігазбору» пад гожай сіней вокладкай будзе прысьвеченая аўтарам усясьветнае клясыкі. Пад Новы год выйшаў з друку першы том сэрыі: Ёгана Вольфганга Гётэ. Менскія кнігарні прадаюць яго не даражай за тысячу дэнамінаваных рублёў.

«БТР» закрылі, БТ-2 адкрыюць

Старшыня лукашэнкаўскай тэлерадыёкампаніі Рыгор Кісель без тлумачэння прычынаў загадаў зачыніць газэту «Беларуское

тэлебачаньне і радыё». Гэта была адзінай ў краіне газета, дзе друкавалася праграма вяшчання дзяржаўнага рады і адзінай ТВ-газета, што выходзіла па-беларуску. На БТ чакаюць разарганізацыі. Міркуеца, што сёлета пачне трансляцыю другі дзяржаўны тэлеканал. Усе тэле- і радыёстанцыі ў краіне будуць падпарадкованы новай структуры — Дзяржтэлераады. Узначаліць яе, хутчай за ўсё, ціперашні намеснік старшыні адміністрацыі Лукашэнкі Іван Пашкевіч.

Імбрычак-2000

У музэі Беларускай Акадэміі

Мастацтваў праходзіць выставка «Імбрычак-2000», або ўсё пра гарбату. Большасць экспанатаў складаюць імбрычкі для запарвання гарбаты, створаныя беларускімі скульптарамі і мастакамі. Увагу гледачоў прыцягвае імбрычак скульптара Андрэя Вераб'ёва, падобны да мужчынскіх гэтих самых... Вераб'ёў нядайна парываўся выставіць свой зратычны імбрычак у Палацы мастацтва, але дырэкцыя ня дала.

Вячорка съпявай, а N.R.M. падцягваў

Палітыкі «новай хвалі» ўзялі ўдзел у прэзэнтацыі каляднага

кампакт-дыску «Святыя вечары-2000», якая адбылася ў менскім буціку «Каміла». Старшыня БНФ Вінцук Вячорка засыпляў разам з музыкамі з гуртоў N.R.M. і «Крыві», песні якіх запісаныя на кампакт-дыску, а вось лідэр Свабодных прафсаюзаў Віктар Івашкевіч пры прапанове засыпляць засаромеўся і сышоў са сцэны. Лідэр БНФ не выключае, што маладым палітыкам варта было бы выпусціць свой уласны музычны альбом.

30 000 рэчаў за 40 гадоў

Літаратурны музэй Якуба Ко-

ласа адзначыў 40-гадовы юбілей. На сёняшні дзень музэй сабраў ужо больш як 30 тысячай асабістых рэчаў дзядзькі Якуба ды іншых экспанатаў. «Забіўшыся ў куточку, стаяць валёнкі, Пра даўнія дарогі ўспамінаюць», пісаў пра гэты музэй Максім Танк. У плянах музэю — стварыць філіялы ў Пінску, а таксама — у менскай турме Валадарцы, дзе Колас пра седзёў трэх гадоў за антыўрадавую дзеяльніць і напісаў першы варыант п'есы «Новая зямля» (таксама сядзелі Юры Хадыка, Вячаслава Січукі, Павал Севярынец, Мікола Статкевіч, Андрэй Клімай і іншыя).

Юрась Барысевіч

Б Т В А Ч Ы М А беларуса

МУЗЫЧНА-МАРСКАЯ ТЭМА

Прызычайлісі мы сустракаць надыхом Новага году хоць і па сваім часе, але тэлеканал пры гэтым глядзець расейскі. У сёлетнюю навагоднюю ноч БТ паказала, што на расейцаў можна не пераключаць. Музыка, прынамсі, і ў нас ня менш тупая, чым у іх.

Навагоднюю праграму здымали на звычай студынай тэхнікай, а праз перасоўны камплект Sony, расшчодройліся на імпартны лінолеум для пляцоўкі ў 600 кв.м. Колеры заставаліся традыцыйнымі для гэтага сцэна-блакітными, але выглядалі

лукашэнка ўсеўся ў экран без пятнаццаці хвіліна Новы год, але злез, надзіва, без пяці. Быў смутны, па Ельцыне тужыў. А апошня імгненіні старога году гучала песня па-беларуску — вельмі дзіўная, з прыпевам «Пакаемся, пакаемся!».

На гэтым тыдні на БТ будуць ісці добрыя «Акаляда», «Абібок», «Добры вечар, Беларусь!» у сераду з праграмай для жанчынаў «Коткі». Ды кароткімэтражны мастацкі фільм у суботу «Үрокі беларускай мовы». А на Каляды праваслаўныя будзе сем прысьвеченых Раству перадачаў, а на ОРТ — «Дзікае паляванье караля Стака»...

Арцём Лук'яновіч

**Газета
Слонімская**

Незалеж

Уладзімір Пуцін

ЦАР, НЕ ПАДОБНЫ ДА ЦАРА

Яго называлі ў Беларусі Рас-Пуціным і Шала-Пуціным. Чачэнцы на сваім інфармайтычным сайце называюць яго няйнакш як «важаком расейскіх крымінальна-тэрарыстычных фармавання». Ён стаў новым расейскім царом. А калі хто, апроч венчых няйдачніка Жырыноўскага і Яўлінскага, і кіне яму выклік на прэзыдэнцкіх выбарах 26 сакавіка, дык мае вельмі мала шансаў на больш-менш прыстойныя вынікі. Рэйтынг Пуціна стабільна перавышае 60%. У Пуціну Расея знайшла стручанае на пачатку ельцынскіх реформаў адзінства і заспакаеніне. Мужчыны бачаць у ім свайго знаёмага Бову-шпэндзіка, жанчыны — непітушчу і хай ня надта харошую, але на-дзейную падпору.

Некаторыя лічаць, што Пуцін можа стаць жорсткім дыктатарам, з паталягічнымі скільнасцямі, ставячы ў прыклад вайну ў Чачні на вынішчэнне чачэнска-га этнаса.

Іншыя, наадварот, звязваюць увагу на тое, што Пуцін — фігура не харызматычная, што не характэрна для Расеі і карысна для фармавання дэмакратычнай сяздомасці.

Гаворачы пра Пуціна, часта згадваюць яму Чачнію, «мачэнне ў сарпіры», габісцкае мінулае і публічныя трапіроўкі па рукапашным бай. Але рэдка ўспамінаюць (ён сам лепш любіць маўчаць пра

гэтыя старонкі ягонай біографіі), што ў адміністрацыю яго прывёў Сабчак, а ў Москву — Чубайс, што ён быў арганізатаром першай у Расеі валютной біржы ў Пецярбургу і намеснікам Сабчака па эканамічных і агульных пытаннях. Ён малады, не абцяжараны камуністычнай настальтіяй і часам носіць швэдрык і куртаку замест гальтука.

Напэўна ж, і да Беларусі ён будзе ставіцца не як сэнтыментальны Ельцын-цар усіе Русі, што вымушаны ўвесе час думца толькі пра павышэнне свайго амаль нулявога рейтнінгу, а як палітык, якому на траба дбаци пра эфектныя палітычныя цырымоніі і пра выкупленне белавескай віны перад вялікім расейскім народам. Што датычыць Лукашэнкі, дык яму на 8 гадоў можна разыўтацца з марамі пра расейскі трон.

У Пуціне няма нічога містычнага. Ён — прэзыдэнт-функцыя, функцыя ад тых сілаў, якія цяпер маюць упłyў у Расеі з улікам патрабавання краіне шавіністичнага і мілітарызованага расейскага грамадзтва.

Спакойная і гарантаваная перадача ўлады ад Ельцына да Пуціна стала вялікім дасягненнем амэрыканскай дыпламатыі і празходніх сілаў у самой Расеі. Спадчына Ельцына перайшла да найбольш прадказальнага з магчымых спадкаемцаў.

Барыс Тумар

Лукашэнка на развітваныне ўзнагародзі Ельцына ордэнам Скарны, таго самага, чые кнігі ў Москве паліпі

ЧЫЁ СОНЦА?

Мэксіка здаўна, ад 1925 году, і да яго ўсе прывёлі.

Але сувятыня ёсьць сувятыня. І індзейцы Пуэбла ўжо дамагліся прызначаныя незакон -

насці прыўлашчаныя знаку Сонца і чакаюць расшынення федэральных ула-

САЮЗ ЯК БАР'ЕР У СТАСУНКАХ ДЗЯРЖАВАЎ

Падпісаная 8 сінегня і ратыфікаваная ў Менску і Москве дамова пра стварэнне саюзу Беларусі і Расеі моцна нагадвае сакрэтныя пратаколы да пакту Молатава-Рыбэнтрапа. Перад падпісаннем нікто толкам ня ведаў, што там выпраўлена ў канчатковым тэксле. Зрэшты, ня надта і цікавіліся. Эпахальная падзея — стварэнне новай ёўразійскай саюзнай дзяржавы — сустракае дзіўную абыякавасць як з боку народаў, так і з боку палітыкаў, якія робяць выгляд, што адбылося нешта само сабой зразумелае, але неістотнае.

Большасць расейскіх грамадзянаў, — паведамі Інтэрфакс, — увогуле не знаёмыя са зъвестам дамовы. Такіх 62%. Кожны трэці (33%) ведае, пра што ідзе гаворка ў агульных рысах. Пры гэтым 69% ухваляюць дамову, што на-гадвае не зусім цвяроузую застольную бяседу — ня ведаю, пра што, але — «за».

Індыкаторам у такай сітуацыі можа служыць стаўленне да дамовы ва Украіне, якую інтэгратары разглядаюць як чарговага кандыдата ўзгаданы саюз. Паводле інфармацыі Інтэрфаксу, прэзыдэнт Украіны Леанід Кучма заявіў, што Украіна ніколі не далучыцца да саюзу Расеі і Беларусі, а самую гэтую дамову чакае складаны лёс, бо «Расея эканамічна ня

Лукашэнка з Кучмам

можа быць ані донарам, ані крэдыторам... Калі я чую заклікі да аўяднання, я кажу: давайце лепш будзем больш адкрытымі адзін для аднаго, а не будаваць бар'еры і тым самым ствараць складаныя сітуацыі», — заявіў Кучма.

Індыкаторам у такай сітуацыі можа служыць стаўленне да дамовы ва Украіне, якую інтэгратары разглядаюць як чарговага кандыдата ўзгаданы саюз. Паводле інфармацыі Інтэрфаксу, прэзыдэнт Украіны Леанід Кучма заявіў, што Украіна ніколі не далучыцца да саюзу Расеі і Беларусі, а самую гэтую дамову чакае складаны лёс, бо «Расея эканамічна ня

можа быць ані донарам, ані крэдыторам... Калі я чую заклікі да аўяднання, я кажу: давайце лепш будзем больш адкрытымі адзін для аднаго, а не будаваць бар'еры і тым самым ствараць складаныя сітуацыі», — заявіў Кучма.

Гэтаксама і Вярхоўны Савет Украіны не падтрымаў прапланову даручыць профільным камітэтам падрыхтаваць прапановы абмагчымасці далучэння краіны да саюзу Беларусі і Расеі, хоць з такай праплановай выступаў член фракцыі кампартыі Ул. Маісеенка.

A.K.

ТРЫ БАГАТЫРЫ

размеркавання фінансавых сродкаў на карысць бяднейшых «ляндаў». Так што, магчыма, на поўдні Нямеччыны высыпвае аналяг італьянскай аўтанамісцкай поўначы.

Землі Поўдня пачынаюць бунтаваць супраць сістэмы пера-

Сяргей Радштайн

ПРАЕКТ ТЫСЯЧАГОДЗЬДЗЯ

У Вільні на сёлетнія Каляды вырашилі зрабіць грандыёзнную наводнюю ёлку і скарыстаць на тое адну з найбольшых у Эўропе (вышыня яе 326,47 м) віленскую тэлевежу. Вежу прыбрали ў лямпачкі і назвалі гэты проект «Свяятлом тысячагодзьдзя». Колькі таго лямпачак — нікто ня злічыць, затое гледзіцца сапраўды грандыёзно.

Ліцвін

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

Беларускія перадачы Радыё Свабода выхадзяць у эфір тройкі на дэнь: (Новы хвалі ад 15 сінегня 1999 г.)

• ПЕРШАЯ ВЕЧАРОВАЯ ПЕРАДАЧА

часу (18.00-19.30 паводле менскага

часу (16.00-17.30 UTC)

8000 кіц (41 м)

7155, 7195 кіц (41 м)

9615 кіц (31 м)

• РАНІШНЯЯ ПЕРАДАЧА

(ПАУДНІЧНАЯ ПЕРШАЯ ГАДЗІНЫ ДРУГОЙ ВЕЧАРОВАЙ ПЕРАДАЧЫ)

6.00-7.00 паводле менскага часу (4.00-5.00 UTC)

5995 кіц (49 м)

7275, 7295 кіц (41 м)

9750 кіц (31 м)

• ДРУГАЯ (АВНОУЛЕННАЯ) ВЕЧАРОВАЯ ПЕРАДАЧА

22.00-23.30 паводле менскага

часу (20.00-21.30 UTC)

6010, 6170 кіц (49 м)

7155 кіц (41 м)

9845 кіц (31 м)

Беларускія перадачы Радыё Свабода выхадзяць у эфір тройкі на дэнь:

(Новы хвалі ад 15 сінегня 1999 г.)

• ПЕРШАЯ ВЕЧАРОВАЯ ПЕРАДАЧА

(ПАУДНІЧНАЯ ПЕРШАЯ ГАДЗІНЫ ДРУГОЙ ВЕЧАРОВАЙ ПЕРАДАЧЫ)

6.00-7.00 паводле менскага часу (4.00-5.00 UTC)

5995 кіц (49 м)

7275, 7295 кіц (41 м)

9750 кіц (31 м)

Сталасць частоты на сірдніх хвалах — 576 кіц

Адрас: 220005 Менск-5, п/с 111; Vinohradskaya 1, Praha 110 00 CZ

Праграму можна слухаць, чытаць, а таксама пісаць у рэдакцыю прац Інтэрнэт

www.SVABODA.ORG

НА СТРОЙЦЕСЯ НА «СВАБОДУ»!

НА ПЕРАВАЛЕ

Сяргей ПАЎЛОЎСКІ

Ох, і ня праста даецца гэтая перавалка — у 2000 год. Быцьцам усё, чаму не наканавана пераадолесь рубеж, адпадае, адвалявецца, зынкае. Тут вам і грандыёзныя адстайкі, і жахлівыйя прыродныя катаклізмы або войны, якія імкнуцца да часу «ікс» падабраць як найболей ахвяраў, каб як найболей народу не пусьціць за ту ў запаветную мяжу. А вось і зусім незадаважны для публікі эпізод, калі акурат напярэдадні круглай даты натхненые пакінула творцу і выглядае, што назаўсёды. Або — ужо толькі ўпісваючы сам гэты год у нейкія блянкі ці анкеты, адчуваеш чыста фізычныя супрапаці, нібы менавіта ты гэта робіш упершыню ў съвеце — пачынаеш з двойкі. А яно ж і сапраўды так. І рука ня слухаеца. Пераправа, пераход, перавалка. Чалавецтва ўзыходзіцца на гэты грэбень, імкнучыся любым спосабам памяняць сваіх коней, авбергнуць старую прыказку. Зрэшты, для таго існуюць аксіёмы, каб іх авбяргаць.

А тут яшчэ прадказаныні, працтвы ўсялякія пра канец съве-

ту — у поўнай адпаведнасці з агульным кантэкстам. І калега пытается — што чуваць зь Японіі, ці прайшла Японія перавал, ці не адбылося там якога канца? Бо Японія ў часавых катаклізмах першая. Другі калега авбяшчае, што год будзе вісакосны, маўляў, ой, ня прости будзе год.

На сёлетнія Каляды Папа Рымскі называў сымбалем 2000 году браму. Перад съвятойнай імшою Ян Павал II запыніўся ў браме сабора і паказаў тэлекамізрам эвангельле. Маўляў, у новую эру ідзем з хрысьціянскімі каштоўнасцямі. «Увайдзіце ў браму касыцёла — вы ўвойдзіце ў Хрыста!» — паўтарыў съледам за Папам кардынал Сьвёнтак перад брамаю Менскай катэдры. І толькі пасля гэтага ён і цэлы на тоўчы вернікай за ім увайшлі ў касыцёл...

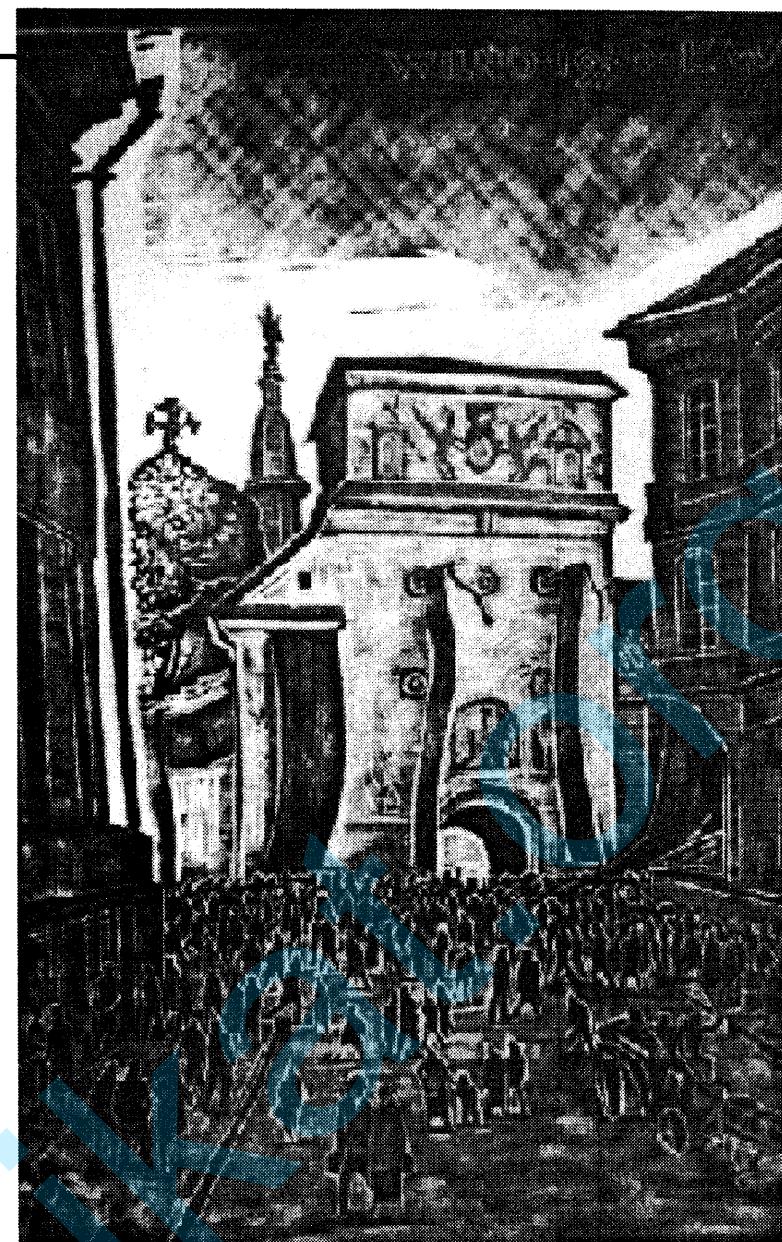
Калі акінцца вокам усю гісторыю брамаў, дык першапачатковыя асацыяцыі мы знайдзем у чалавечай фізіялогіі. Там брама сымбалізуе прыход у жыццё, нараджэнне, зьяўленне на съвет. Прыйчым гэта брама з аднабаковым рухам. Але і ў часе немагчыма вярнуцца назад. Брама сымбалізуе пераадоленне. Адсюль, магчыма, і тыя выдаткі, якія нясе чалавецтва на мяжы тысячагодзьдзя.

дзял, бо пераадоленне вымагае затратаў або стратаў, ахвяраў.

У гэтым сэнсе паказальная гісторыя Менскай брамы, той самай старажытнай, якая стаяла некалі на Нямізе ад часу ўзьнікнення паселіща. Цяпер там станцыя метро — таксама славутая нядобраі славаю. Дарэчы, станцыя метро нагадвае браму перагорнутую, якая вядзе не ў прастору, а ў зямлю, за межы натуральнага для чалавека ўспрыманыя съвету. Вось куды патрапіла менская моладзь, якая мінулым летам ірвунулася ў гэтую браму. Ці можа нейкі злы дух ці зьбег абставінаў пагнаў іх у ту галоўную менскую браму, якая цяпер глыбока пад зямлёю? Штосьці прымусіла іх туды ўвайсці...

Падзеі мінулага лета паказалі, што ў людзкім лёсе ня ўсё залежыць ад таго, памятаеш ты пра тое або забыў. ЯНО само нагадае. Вось жа і гэты катаклізм з падушанымі людзьмі здарыўся напярэдадні 2000 году, дадаўшы да агульначалавечых калясальных і часта незразумелых стратаў і жменю нашых, беларускіх, менскіх.

Магчыма, ня так і важна, ці ёсьць у горада брама, ці яе няма, цэлая яна або разбураная. Галоўнае, каб яна была ва ўсьведамленыні людзей і ў іхнай памяці. Інакш пе-рад імі будзе раз-пораз паўстаўца не прастора, а съціна.

ПРАЗ ФОРТКІ, ВАРОТЫ, АРКІ...

Анатоль ПРАСАЛОВІЧ

Брама. Ці ня ў Брахме зь яго съвятарамі-браманамі пачатак твой? Ці ня твой адбитак у велічнай Брахмапутры, што праз усю праматку Індыю коціць свае каламутныя воды ў Бэнгалію, сілкуючыся сънегам неабсяжных гімалайскіх узгор'яў?

Што засталося ад цябе, брама моя? Слуцкая, ты стаіш самотна на радацьці куцым натоўпам турыстаў, а затлумлены нясьвіжаць абяжкы цябе, трохсотгадовую, сігане па сваіх патрабах у твой жаўтлявы праём, што памятае Радзівілаў ды васалаў іхных. Шматкаго ты прапусьціла праз сябе.

Няма маёй брамы, Рагачэўскай, праз якую чатырыста гадоў тamu зарваўся, халера на яго, Севярын Налівайка ды папалі месца слáунае Магілеў. Няма ѹварты, якая пыталася папераў у продкаў маіх, зъбяднелай падручнай шляхты, што ўшла ў «губернію» па сваіх спраўах найпільнейших.

Холмская брама Берасцейскае крэпасці куляў выбойнамі плача, але з енку ейнага зрабілі фарс-вадэвіль. Трыумфальная арка брамы Ружанскае сёньня на-гадвае ўваход у калгасную фэрму.

У колішнім сапегаўскім палацы каго толькі ні стронеш: тут табе і каровы, і індкі, і паўсюдныя пеўні нацыя беларускай.

У Менску з брамаў захавалася хіба што Кальварыйская. «Рах вобус», — авбяшчае яна. «Мір вам»...

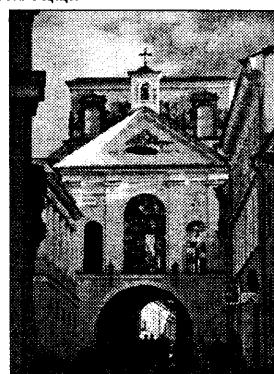
Ды мірскія брамы, што не-калі барапілі край мой, сталіся ціперака праства мірнымі. Мірнымі сузіральникамі свайго скону. Нікому, відаць, не патрэбныя вы, брамы зямлі беларускай, бо ѹ брамнікаў ужо нямашака.

Адно, бадай, у футболне спа-мненчеся вы раз-пораз, калі не паклічуць вас «варотамі».

Ці ня ў брамах бярэмія спра-вы нашай, ці ня ў іх сынтэз беларускай ідэі?

У нас у вёсцы брама завецца «хворткай». Ад лацінска-га «fortus» — моцны.

Раўнютка дзесяць га-дou тamu немцы Заходня-га ды ўсходняга Бэрлінаў упершыню за амаль паў-стагодзьдзя сустракалі Новы год разам, вядома ж, пад Брандэнбурскай брамай. Божа, а калі ж і мne ўжо пашчасьціць на шчодрык быць пад вілен-скай Брамай Вострай?

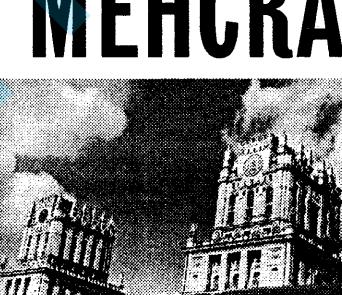

Сяргей ХАРЭЎСКІ

Была свая Брама і ў Менску. Яе бачылі ваяры, што біліся на Нямізе ў 967 годзе. У той браме наверсе была капліца. Паводле падання, там пераходзіўся цудадзеяны абрэз Маці Божая, напісаны Святым Лукой. Патрапіў гэты абрэз з Канстантынопалю, прыплыўшы пераці мора, уверх па плыніх беларускіх рэках. У часы войнаў і пошацьці абрэз плакаў, папярэджваючы пра беды. Ён і цяпер у Менску, у праваслаўнай Катэдры...

Менская брама прастаяла стагодзьдзі, ажно пакуль зямля не паглынула яе. Нават выявіваў не засталося. Усё XX ст. браму шукалі археолягі. Фантазія малівала ім рознае. Гэтак археоляг Загаруцкі зрабіў гіпатэтычную рэканструкцыю Менскай брамы, вялізной, з дэзвюма грувасткімі вежамі. Макет Менскага замку з

прыдуманай брамай паставілі ў музей. Пакуль не была знайдзеная сапраўдная брама, гэтая фантазія ўважалася за сымбалъ замку і гісторыі. Нягэлляя, прымітыўная, дзікаватая: трох пастаўкі пад стрэшкамі. «Браму Менску»

шматкроць выяўлялі на значаках, плякатах, капэртах, у манаграфіях і падручніках. Тады й прыйшла ідэя пабудаваць у Менску браму паводле «правобразу». Яна павінна была стаць трохміфальнай брамай усёй БССР. Быў створаны творчы калектыв на чале з архітэктарам Рубаненкам, у склад якога ўвайшлі будаўнікі з Масквы ды Ленінграду.

Будаўніцтва на Прывакзальнай плошчы закончылі ў 1956 годзе. Брама складалася з двух адзінаццаціпавярховых дамоў-вежаў. Савецкі міт пра беларускую гісторыю стаў адпаведным мітут пра савецкую рэчаіснасць. Верхняя ярусы, з гадайнікамі і гербамі БССР, былі густа застайленыя неверагоднымі шпілямі. А па кутах першага яруса стаялі бетонныя скульптурныя групы: сяляне, рабочыя, інтэлігенты, моладзь... І паўсюль, нібы ёлачная мішура, — выявы кветак, слуцкіх паясоў і нават зуброў. Але неўзабаве ўсё гэта пачало аба-

МЕНСКАЯ БРАМА

Лятаць. Савецкая «брама», як і іншыя савецкія міты, апнулася няякіснай дэкарацыяй. Адзіная дэталь, што трывала вісіць на сваіх месцах дагэтуль, — гэта герб БССР...

А ў 1984 годзе знайшли сапраўдную Менскую браму. Яна аказалаася зусім ня гэтыкай, як яе ўяўлялі раней. Гэта была шматпавярховая вежа, якая «ўрастала» ў вялізны штучны вал, складзены з камліў і шчыльна забрукаваны. Раскопкі штодзень прыносілі дэўніны адкрыцьці. Напрыклад, ля саме Брамы, на дне шматмятровага катлавану знайшоўся... жывы калодзеж. Калі вычарпалі колькі вёдраў, знайшли залаты пярсцёнчак з надпісем: «каханаму...» А Браму пасля засапалі назад. Мэтрабудаўцы хацелі яе на-агул зрыць. Але людзі не дапусьцілі. Пакуль будавалі мэтро, была ідэя зрабіць рэстаўрацыю. Таму гэтую станцыю праектавалі марудна і нестандартна. Усе раскопкі ашчадна закансэрвавалі. У пераходзе станцыі «Няміга» й да-сёняня за жа-лезнымі дэзвя-рыма й бетон-нымі плітамі скаваны Мен-ская брама... У завіру-се найноўшых часоў пра яе забылі.

у маёй съядомасці. Але варта адварвацца ад клявіятуры і зірнуць за вакно, як ты разумееш, што нічога ня зьменіцца ў нашым жыцці хутчай, чым мы таго за-хочам.

Але мы назаўжды застанем-ся «людзямі мінулага стагодзьдзя». Гэта будзе адчувацца тым больш выразна, чым болей будзе вырастыць людзей, народжаных пасля дэзвюхтысячнага году. Рэальна наступнае тысячагодзьдзе я стануся спрычансным да ўсяго, што адбудзеца ў будучыні...

Я пішу гэты тэкст 31 снежня 1999 году ў другой палове дня. Мітычнасць сцянаў, якую я маліваў у дэзвінстве і трымце-нне перад нулямі дагэтуль сядзяць

Не забыцца пра гэта дапамо-гую лічбы на НАШЫМ КАЛЕН-ДАРЫ.

Севярын Квяткоўскі

КАЛЯНДАР НА БУДУЧЫНЮ

Неяк калі першай гадзіны начы-на пляцформе менскага мэтро і няўцымна сачылі за бегам электрычных сэкундаў-лічбаў на гадзінкавым табло. Дзесяць хвілін, сорак пяць сэкундаў. 44, 43, 42, 41... Твар прыяляя выказываў калі ня жах, ды зачараўванне. 13, 12, 11... Мы ведалі, што мусіць высьветліцца праз дзесяць сэкундаў. «Усё — гамон», — ціха прамовіў прыялец, калі на табло загарэліся лічбы «00.00.00».

Нуль — гэта ж абстракцыя, як і лінія ці кропка. У наступным стагодзьдзе мы будзем казаць «гэта эздарылася ў трэцім годзе», «на пачатку восьмага», «узроўню трынаццатага». Але ніколі ніхто

реч пачынаецца наступнае стагодзьдзе. Галоўнае, што дзесяткі календары міняюцца на нулы. Пачынаецца Новае... Можа і ты сячагодзьдзе, але галоўнае — жыцці. Гэтак, як заміняецца прызвішча ў пашпарце. Але хто захоча даведацца, калі пачынаецца трэцяе тысячагодзьдзе, хай адыме ад 1999 году 2000. Ясна, атрымае мінус адзін, бо ж, нуля-вога году не было.

Памятаю, як у дэзвінстве я трымце-нней ад усьведамлення таго, што я буду жыць у наступным тысячагодзьдзі, як вылічваў,

колькі мне будзе гадоў, і што я буду адчуваць пры «нуль-транспартроўцы» — скачку ў прасторы. Падлеткам я даведаўся, колькі ўсяго было ў гісторыі за папярэдняй тысячы гадоў, і начытаўся фантастыкі з мадэлямі падзеяў наступнага. Мне здавалася, што праз імгненьне, якое раздзяляе тысячагодзьдзі я стануся спрычансным да ўсяго, што адбудзеца ў будучыні...

Я пішу гэты тэкст 31 снежня 1999 году ў другой палове дня. Мітычнасць сцянаў, якую я маліваў у дэзвінстве і трымце-нне перад нулямі дагэтуль сядзяць

Наша Ніва [1] 3.01.2000

2000

Сяргей ШУПА

На сёлетнія Каляды споўнілася дваццаць гадоў з дня ўзьнікнення Беларускай Сып'еуна-Драматычнай Майстроўні. Не адно магутнае сέньня палітычнае, культурнае, мастацкае дрэва вырасла з таго коліс амаль незаўажнага гарчычнага зянітка. Дзеля таго што Майстроўня існувала за часы позняга камунізму, яе дзейнасць засталася амаль не-задакументаваная ў адкрытых крыніцах, і сёньня, апрача кароткага артыкулу ў Энцыклапедыі Гісторыі Беларусі, пра яе бадай што нічога не прачытаеш.

Між тым, Майстроўня стала першым у постсталинскай Беларусі арганізаваным беларускім рухам з выразнымі палітычнымі незалежніцкімі тэндэнцыямі. Прычым узьнікла яна зусім стыхійна. Гэта быў прыход новага пакаленія.

Маё пакаленіне нарадзілася пасля славутых хрушчоўскіх перформансаў, калі з штодзённага жыцця людзей зынік страх. Пабудова камунізму з трагедыі ператварылася ў фарс-вадэвіль, і стаўленне да ідэалёгіі прасякнулася глыбокім цынізмам. Нашай крывею стала заходняя рок-музыка, якая наталіяла нас пратасцам і адпорнасцю да індактрынаціі. Наш інфармацыйны съвет фармавалі замежныя радыёстанцыі. Да ўсяго гэтага дадаўся мясцовы калярыт: блізкасць Польшчы, уздым гістарычнага

Здымкі з архіву Сяргея Шупы і Вялікіх Кавалёў

20 ГАДОЎ АД ПАЧАТКУ

крайзнаства з рамантызмам замкавай і культаў архітэктуры, частыя візіты ў падсавецкую Прыбалтыку, якія прымушалі задумацца — чаму мы не такія, як яны. Усё гэта разам мяшалася ў нейкую выбуховую сумесь, і дастаткова было прынагоднага каталізатору, каб адбылася непазыўбежная рэакцыя, калі раптам адчуваш, што ты — «беларускі буржуазны нацыяналіст». Для ка-

госьці гэткім каталізаторам былі книгі Каараткевіча, для іншых — нечаканае знаёмства з забароненай беларушчынай — менскай 20-х гадоў, віленскай, паднямецкай. І як неверагодна прыемна тады было адчуць, што гэтая глюсная брэжнёўская саветчына, гэтая піз-дубеларуская бэзэсэршчына — усё гэта не тваё, ты гэтому не належыш і з яго не адказваеш. А тваё — вось яно, тут, пад ногамі: твая зямля, твая гісторыя, твае дзяды ў вёсцы зь іхнай свойскай мовай, звычаямі, песнямі і незраўнанай жытній гарэлкай.

І вось гэткі — абуджаны, ці, калі хочаце, інфіканы — ты разглядаешся навокал і непазыўбежна сустракаеш падобных на цябе. І радуєсь з адчуваньня, што ты — ня хворы, не адхіненне, не выломак з систэмы. Ты — нормальны, ты не адзін, ты — частка ІНШАЙ систэмы.

Такая фэрмэнтация адбывалася ў нашых галавах і душах пад канец 70-х гадоў. Паасонныя кроплі беларускай іртуці пачалі зьлівацца разам у нейкую цэласць. Так увесень 1979 году на філялягічным факультэце БДУ ўзьнікла кола сябру, да якіх далучыліся студэнты Тэат-

ральна-Мастацкага Інстытуту, а пасля і іншых менскіх ВНУ, якія ўтварылі Майстроўню. У адрозненіне ад папярэдняга пакаленія «адраджэнца», інтарэстаў-падпольшчыкаў, майстроўцы ад пачатку былі запраграмаваныя на пашырэнне, на пошуку контактаў, на агітацию, на інфільтрацыю ў розныя пласты беларускага соціому. Найпрыдатнейшай формай тады стала ладжаньне традыцыйных съятаў і відовішчаў — Калядаў, Гуканініяў Вясны й Купальляў. Першай акцыяй стала калядаванье ў менскіх вуліцах і дварах у 1979-м. Прычым работалася гэта на прыстойным мастацкім узроўні, дзякуючы высокім фэноменаму кіраўніцтву кампазытаркі Ларысы Сімаковіч.

Ад таго часу ладжаньне съятаў стала традыцыйным. Побач з гэтым ураблялася й драматычная глеба — быў пастаўлены шэдэўр беларускага народнага тэатру «Цар Максыміліян». Аднак пад абалонкай усёй гэтай рэпрэзэнтациі дзейнасці адбывалася галоўная акцыя — фармаванье глыбінных палітычных структур. Рабілася

ГІСТОРЫЯ 7

гэта ў глыбокай кансьпірацыі, колам найбольш надзеіных і заангажаваных.

Апошній публічнай акцыяй Майстроўні стала стыхійнае пікетаванье пад час збурэння будынку менскага гарадзкога тэатру на Пляцы Волі 13 чэрвеня 1984 году, якое скончылася затрыманнем і начнай адсадкай у пастарунку. Рэпрэсіі ўладаў і індывидуальны ціск з боку КГБ зрабілі далейшае існаванье Майстроўні немагчымым.

Аднак беларускага джына было ўжо немагчыма запхнуць назад у бутэльку. Коля Майстроўні, нібы той Пратэй, пачало ўцелаўляцца ў іншых творы — Клуб імя Каараткевіча, «Талаку», «Тутэйшых» ды ў дзясяткі іншых, як іх тады абзываю кам-самолы, «нефармальных арганізацый моладзі». Адбывалася гэта ўжо за Гарбачова, і было съмешна, калі гэтых «нефармалаў» позьнесавецкія публіцысты называлі «дзецьмі перабудовы». Гэта былі нашчадкі Майстроўні, якія сама ў гэтым сэнсе была хіба што «дзіцём» Брэжнева і Халоднай Вайны.

З агульнай лібералізацыяй канца 80-х, калі ўжо стала «ня страшна» адкрыта гуляць у палітыку, на беларускую палітычную арэну выйшли і старэйшыя пакаленіні «адраджэнцаў», зильшыся з постмайстроўскай плынью ў адзіны фронт, які называўся Беларускім Народным. Гэтак пачалася новая гісторыя, пра якую ўсе добра ведаюць.

Неяк я прывёў на адну з майстроўскіх сходак сваёго інстытуціялага сябра, кругота дысыдэнта. Ён тады ўважліва агледзеўся і запытаяў сам у сябе: цікава, што будзе з усім імі гадоў праз 15—20? А ў той кампаніі, або крыйу раней, або крыйу пазней, або недзе побач з ёю быў тады 20-гадовы Вінцук Вячорка, Сяргей Запрудзкі, Сяргей Дубавец, Генадзь Лойка, Сяргей Сокалаў, Алеся Суша, Віктар Івашкевіч, Алеся Бялыцкі, Сяргей Хароўскі, Адам Глебус, Уладзімер Арлоў...

Сяргей Шупа, галоўны рэдактар радыё «Балтыйская хвайлі»

Усё пачыналася са съпеваў. Другая зылева — карэктарка «НН» Вяліката Кавалёва, трэці зылева — лідэр БНФ Вінцук Вячорка, трэці справа — Сяргей Шупа

СІЛА ҮПЛЫВУ

Ларыса Сімаковіч, арганізаторка першага пікету супраць разбурэння будынку тэатру, музычны кіраўнік Майстроўні, а цяпер кіраўнік дзіцячага ансамблю беларускага тэлебачанья «Госыціца», лічыць, што яе з Майстроўні зьвёў той выпадак, які заканамерны.

— Пачалося ўсё з сустрэчы ў Мастацкім Музее на лекцыі мастацтвазнаўцы Надзеі Высоцкай, аўтаркі манаграфіі «Абрэзы Беларусі». На гэтыя лекцыі неяк самі сабою съякаліся цікаўныя, тыя, каму гэтыя праблемы — мовы і мастацтва — балелі. Распавядала яна па-расейску, я ей задала нейкае пытаньне. І мяне неяк прыкметні Вячоркі, якія ўжо былі разам, але яшчэ на мужам і жонкаю, падышлі да мяне з просьбай дапамагчы развучыць калядныя песні, паколькі я музыка.

— Ці згодны Вы з тым, што гэта быў першы ў паслясталинскі час арганізаваны беларускі рух?

— Тады я пра гэта ня думала. Цяпер магу пагадзіцца. Бо мы супрацтвавалі.

— Я і цяпер кажу сваім выхадцам: вы верыце, што адзін з тых, каго Вы вучылі съпявачу ў Майстроўні, можа ўзнечаліць беларускую дзяржаву?

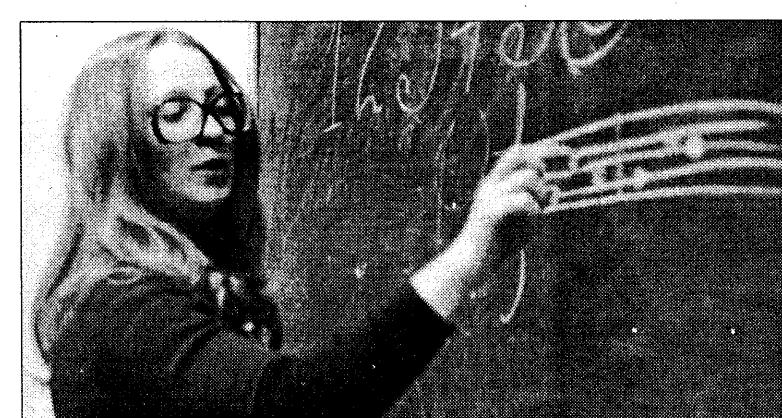
— У жыцці й цуды здароўца, а гэта са сферы рэальнаса.

— Вячорка — гэта найлепшы вары-

янт для Беларусі, у прыстойнасці ягоныя я не сумяняюся, у тым, што ён нясе з сабой съветлае, добрае, нетрыўляльнае. Чалавек, які прайшоў шлях Майстроўні, прыкінуўся маладосцю, апанта-насцю, съявлом, алтымізмам. Калі ён прыйдзе да ўлады, ён будзе не пустым, не выпадковым, як цяперашні кіраўнік, а поўны гэтым съявлом.

— Ці стала ў грамадстве за гэтыя 20 гадоў болей поп-канфармістай ці меней, і ад чаго залежыць іхнай колькасць?

— Ня ведаю. Я працую з аднадумцамі, і мы на працы абліяжкоўваем тое, пра што гаворачы і на кожнай кухні: Марш Свабоды, палітыку... Да нас у ансамбль прыходзяць розныя падлеткі. Як і ўсё падлеткі, яны прагнуть з аднаго боку быць, як усе, а з дру-

Ларыса Сімаковіч вучыць Майстроўні съпявачу.

гога, ня быць такім, як усе падлеткі. Мы тут іх выхоўваем.

Маю выхаванку Маню Сазонаву ў Беларускай Акадэміі Мастацтваў — яна на курсе ў Раеўскага — віншуюць з Днём нараджэння 21 сінёжня, вывешваючы на дратах над праспектам наступніца Акадэміі бел-чырвона-белы сцяг. Вось які ўпрыгожыў зрабіла на сваіх калег мая выхаванка сваій беларускамоўніцтвом і асобай. Я шчасліва, што ў мяне такія выхаванкі. Гэта пра сілу үплыvu.

— Рэпрэсіі былі. Мяне выгнали з Кансэрваторыі... Неафіцыйна, не наўпраст за гэта. Цяпер я ў «Госыціцы». Прыемна, што пасля таго, як наша «Госыціца» 25 траўня паказала ў Філярмоніі спектакль «Жах. Сучасная байка» нехта зъмісяціў у «НН» прыватную аўбвестку «Няхай жыве «Госыціца».

Гутарыў А.П.

8 ВЯСКОВЫ ЛІРНІК

Калі б гадоў зь дзесяць таму хто-небудзь сказаў мне, што хутка пра нашыя старыя Дудзічы не спамяне толькі хіба якая зусім цымная менская газета, што паягнуцца па новай — бязь ямінаў ды агромністых калюжын! — гравейцы калёны чырвоных «Ікарусаў» з абыякавымі шкалярамі, бляюткіх «Нэаплянаў» зь цікаўнымі немцамі й французамі ды самазадаволеных даражэнных самаходаў з нетаропкімі тлустымі бізнесоўцамі, я б, напэўна, шчыра рассьміяўся. І, як відно, дарэмна...

Стараадаўнія Дудзічы дзізвуют скрыжаванымі вуліцамі палеглі на адлогай тэрасе разважлівае цягам году, але шалёнае ўвесну Пцічы. Калісьці людзкое селішча й рака жылі адным супольным жыццём. Вадок зьяжджаліся купцы на славутыя дудзіцкія кірмашы, што ладзіліся ледзьве на кожны месяц; вада, абрываючыся на колы вялікага млыну, малола тутэйшую збажыну на лёгкую хлебную муку; на вадзе сцішаныя пціцікі старыцаў ды адмысловага канала для веславаньня, гайдаючыся на хвалях у лодках, спачывала гарачаю летняю парой шляхецкая моладзь з панскага маёнтку — родавага гнізда Ельскіх. Так было. Сёньня скалечанае жыццё чалавече грамады, лічы, ніяк ня лучыцца са спакойным рухамі цёмнае рачное вады. Хіба што часам лядашчая вясковая моладзь, сабраўшыся несуладнаю гурай ды закінуўшы драціну на слуп, наглушыць жменю драбненькіх плотак ці ментузоў, або ўваліцца ў ваду дурное калгаснае цяля.

Цяперашнія Дудзічы складаюцца зь пяці частак. Раён скрыжаваньня вясковых вуліц носіць сакавітую назуву Крыжык. Уласна Дудзічы горнудзіца да праваслаўных могілак і крамы. Пятнаццаць хатаў, што непасрэдна суседзяць з ракою, раскінутыя па абодвух берагох ды злучаны хісткімі кладкамі (стараадаўні драўляны мост разам з млынам спалены ў вайну савецкімі партызанамі), носяць назову Пціч. Паўсталы цягам сацыялістычных пяцігоддак усходнія працяг вёскі зьдзекліва названы Культурай. Пятая ж частка — зусім новая вуліца адноўльковых калгасных катэджаў — безназоўная. Ёсьць тут, аднак, яшчэ адна дзівосная стараадаўнія назва — Кобань. Але гэта ўжо сумная й непрыгожая старонка тутэйшэе найноўшэе гісторыі.

За саветамі Дудзічы забыліся на сваю даўніну. Даўніна, але правёўшы тут добрую палову дзяцінства, я ўпершыню да-

Зъ лістапада мы падарожнічаем «менскімі нетрамі», адкрываючы відавочныя, але незаўважаныя куткі беларускага мэгаполісу. Сёньня вясковы лірнік павёў нас у іншую дарогу

— ад сяла да сяла, ад хутару да хутару, у нетры Беларусі, да яе сэрца. Тапаграфія і фізіялогія беларускай вёскі — у новай рубрыцы «Нашай Нівы».

ДУДЗІЧЫ

ведаўся пра славутых Ельскіх, Уладзімера Дудзіцкага ды Ўладзімера Хадыку толькі значна пазней і з кніжак. Вяскоўцы памятаюць сёньня толькі, што быў калісьці ў Дудзічах пан. З цэглы раскіданага яшчэ на пачатку бальшавіцкага часу панскага палацу, фактычна на ягоным падмурку, калгас збудаваў велькі сывінтарнік. Прастаяў ён няшмат, і сёньня ня знайдзеш тутані палацу, ані сывінтарніку, ані хаця тae стараадаўнія цэглы. Толькі крапіва шугае вы-

шэй за чалавечы рост. Згадкою мінуўшчыны засталіся адно зарослыя лазірэшты веславальнага канала, што пераразаў коліс пляскатую шыйку лукавіны Пцічы, ды яшчэ Ко-бань...

Кобань (ці Кобан) — гэта сорам Дудзічаў. Пачынаючы з пяцлага стагодзьдзя да нашае эры, аж да пятага стагодзьдзя нашае тут было гарадзішча. Пазней, напэўна, стагодзьдзі ў часнацатым (з якога, дарэчы, і вядомае мястечка Дудзічы) на гэтым жа месцы паўсталі каталіцкія (калі дакладна, дык уніяцкія) могілкі. З канца ж дваццатых гадоў нашага стагодзьдзя Кобань была занядбаная ды паступова пачала наўпрост зьнішчацца. Спачатку людзі расьцягнулі цэглу, зь якое быў збудаваныя фамільныя шляхецкія скляпы. Потым высеклі магутныя хвоі, што ў два шэрагі абкружали калісьці узгорак, дзе месціліся могілкі. Нарэшце ж, падагнавшы пачвары-экскаваторы, пачалі зрываны сям узгорак, звончы каштоўны ў гэтых гліністых мясцінах пясок на

калгасныя будоўлі. Добра памятаю, як хлапчанём, рычуясь ля падножжа адвеснае пісчанае съяніны кар'ера, раптоўна выграб пабіты расколінамі надмагільны камень. Мне тады зрабілася страшна...

Дзякаваць Богу, сёньня становішча крыху выправілася. Знайшлі ды аднавілі пахаваныя некаторых Ельскіх, у прыватнасці, Аляксандра Карлавіча, паставілі ды ўсьвяцілі памятны крыж. На невялічкай пціцкай высіпачцы паў-

— 2000 Наша Ніва [1] 3.1.2000

стала драўляная пастава музыкі са скрыпкаю, гэтак падобная на Міхала Ельскага. Ужо колькі гадоў у Музэі матэрыяльнае культуры, збудаваным за ракою на ўскрайку пасёлачка Пціч, ладзяцца «Ельскія чытаныні» ды «Фэсты старасвецкай культуры». Але ж і гэта тычына аб двох канцох...

Зусім недалёка ад апошняе пцічанскае хаты была даўней мясціна, што называлася Галімшчына. Зарослы мурогам каменны падмурак хаты, перарывісты земляны валок на месцы хлява, спадзістая яміна там, дзе месціўся калодзеж, круглая сажалка зь векавымі пахіленымі вербамі, старая вузлаватая ігруша. Раней тут быў хутар. Кажуць, ягоны валадар Галімскі быў дужа спрайным гаспадаром. Адно сьвінай тримаў целы статак. Даёла гэтае нагоды ён адгароджваў велькі кавалак забалочанага ды зарослага лазінкам ляснога берагу. Відаць тутэйшыя ваўкі былі наядта прагнены, затое белыя сьвініні з гэтае загарадкі часта парасіліся палошчатымі парсючкамі-дзічкамі... За бальшавіцкім часам Галімскі з усёй сям'ёй быў забіты. Але Галімшчына засталася ўтульнаю ды прывабнай, крыху загадкаўшай й чыстай. А побач адзінокаю лясною выспаю пасярод зялёнае лугавыны ківаў вершалінамі маленкі яловыя барок.

Сёньня Галімшчыны няма. Якраз на яеным месцы і збудаваны вядомы ўжо Музэй матэрыяльнае культуры. Высокія сьпічастыя дахі, гасцёўвая залі, пякарня, ганчарня, кузня, выставы стараадаўняга сялянскага начыння ды «аўта-рэтра». Яшчэ канюшня зь верхавымі коньмі, хлеў з дзясяткам кароваў, авечкамі, козамі, аслом ды поні; зробленыя на стары манер фурманкі ды маленечкі бровар на мясцовыя патрэбы. А яшчэ... завалены съмеццем колішні яловы барок, спляканая кінутым жалеззем, дротам, трубамі і скамяняелым цэмэнтам сенажаць ды нахабныя бамбізы-ахоўнікі. Афіцыйна гэта называецца музэй Дудуткі, а праміж сабой — зусім не прыгожым стараадаўнім назовам Галімшчына, а жахлівым словам «прамзона».

Увечары, калі ўсе чужынцы-візыторы зъяжджаюць на рабшце дахаты, на вёску зноў апускаецца цішыня. На сакавіту чорным небе ясачкамі бліскаюць дрыготкі зоры, і чуваць, як задуменна бруйц пціцкая вада, саскокаўчы з рэштамі колішнія плаціны. Дудзічы.

Андрэй Захаранка

Наша Ніва [1] 3.1.2000

2000

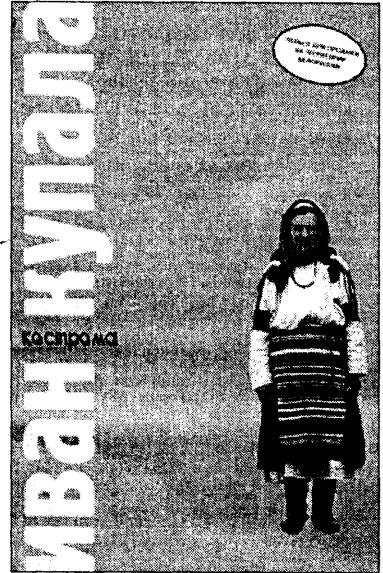
ГОРКІ-РОК

У мінулы панядзелак у Горкі, што на Магілёўшчыне, на запрашнай магілёўскай таварыства «Кола сяброў» і горацкай Сельскагаспадарчай Акадэміі рушылі беларускія рокеры. Упершыню за больш як чатырохсотгадовую гісторыю гораду мясцовыя рок-фэны чакалі «Ulis», «Новае Неба», «Палац», «Краму» і загадкавы гурт «Чыстае неба». Так атрымалася, што замест трох апошніх былі «Цмокі» — каманда, народжаная ў сьценах філфаку БДУ, праз што вызначаеца сярод найноўшай хвалі на толькі добрай музыкай энрэгетыкай, але й дасціліні тэкстамі. «Цмокі» прызналіся, што

д ы ск а г раг і я

Беларуская Расей

«Кострома», «Іван Купала», студыя «Союз» — «Бульба рэкардз» 1999

Што для нас расейскі фальклёр? Упэйнены, мае асацыяты блізкія да сярэдніх: гэта булькаваныя балалаек, о-ох-і у-ух-і прыпевак, нешта «разудалае», на-штарт «Камарынскай», ды, на сучасным этапе, нацягнулае пішчаныя «Залатога кола». І да ўсяго гэтага — аніякіх радасных пачуццяў ды асабліва станоўчых эмоцый. Усё добра знаёмае зь дзяцінства. Чаму так адбываецца, цяжка сказаць (ніякай палітыка тут ні прычым), але відавочна, што калі паміж сваім і ірляндзкім, французкім фальклёрам, фольк-мадэрнам беларус хутчэй выберае і тое, і другое, дык паміж расейскім і ўзрэпейскім — другое. Вельмі ўжо далёкая ад нас расейская разухабістасць, дык мэлёдышка чужая.

І, здавалася, што можа зъмяніць перадсуды да расейскага фальклёру? Хіба зъявіцца яшчэ адзін беларускі этнамузычны праект — дык яшчэ больш пашырыць прорыв паміж двумя братнімі народамі... І вось зъяўляецца

горацкі выступ — для іх калядны падарунак, бо дэкан забараніў іхны выступ на філфаку ў гэты дзень. Kasia, Slava & Co' засталіся задаволеныя сваім «рагравальшчыкамі». А публіка балдзела ад патройнай прэзэнтацыі: улісавага «Падарожжа», Касіных «Цэплінаў» і цмокавай адзінай-першай праграмы. А музыкі кайфавалі ад якаснай аппаратуры і шчырасці публікі.

Пад уражаннем ад цёплага прымёму і ветлівасці мясцовае міліцыі (уявіце сабе маёра, які а першай ночы ціхеняка грукае ў гатэльныя нумар, просіць «ня шумець»; прычым — «пажалуста») яны забыліся на дробных

непрыемнасці пачатковага этапу выправы — адсутнасці ў краіне саларкі, з-за чаго на месца музыкі прымехалі літарына за пару хвілін да канцэрту.

Скуль у Горках сотні беларускіх фанаў-альтэрнатыўшчыкаў — пакуль застаецца загадкай. Але студэнты пераконвалі музыкаў, што калі тыя прымедуць яшчэ раз, дык канцэрт можна ладзіць на пляцы. А пра тое, што горацкая Акадэмія — гэта Alma Mater аднаго Першага Прэзыдэнта, узельнікі ўгадалі толькі калі пабачылі гаротны стан гатэлю. Ды адразу ж забыліся, бо завязалася прыязная бяседа з нашымі беларускімі «горцамі». Вырашылі, што ў Горках трэба ладзіць фэстываль. А пазней перанесці туды беларускую рок-сталицу і перайменаваць места назад у Горы.

Ян Качулка

ца мадэрновы праект чыста расейскіх хлапцоў — Аляксея Іванова, Аляксея Румянцава і Дзяніса Фёдарава — з такай роднай называй «Іван Купала», і адразу робіцца ў нас вельмі папулярным. Радыёстанцыі пазнаёмілі слухачоў толькі з дзяўюма песнямі, але гэтага хапіла, каб зрабіць не-вялічкую рэвалюцыю. Прычына вялікай зацікаўленасці (прынамсі, як я для сябе фармулюю) — вялікае зьдзіўленне. Ну настолькі гэта нязвыкла-расейскае! І сама назва — не «Купала» які-небудзь, а менавіта «Купала», і гаворка бабуляў (знакамітэ з радыё-гітоў «палячыцца»); і, галоўнае, сама мэлёдышка ды гучаныне, што спеваваў, што музыкі. Гэта ж хутчэй, умоўна кажучы, крывіцкае — наша! Аранжаваныя мэдэрновае. Так і бачыцца за гэтым стары добры «Палац» менскі, а не далёкі Пецярбург, адкуль родам «купалаўская» музыка. Адкуль гэткае?! Чаму?!

«Іван Купала» праста патрабаваў сябе набыць. Пасль чаго зьдзіўлены і замілаваны прадоўжыліся. Касцята зробленая на найвышэйшым уздоўжні — ня толькі добры запіс, але й шматсторонкавая вокладка, дзе зъмешчаныя тэксты ўсіх (без адной) песен. І як пачешина (асабліва ўлічваючы, што ў нас «Кастрама» праадаецца з пазначэннем «для продажу толькі на тэрыторыі Беларусі») чытаць зноскі з перакладам «сустрекали — встечали», «шлях — путь! Пададзены сьпіс фальклёрных гуртоў і асобных людзей, чые запісы скарыстаны ў альбоме. Улічваючы роднасць музыкі і словаў, ня дзіва, што прысутнічае ў сьпісе Бранская вобласць, нават Архангельшчына (крывічы ѹ туды дабраліся); ёсьць і зусім сваё — ансамбаль з Клётнай Берасцейскай вобласці. Але ёсьць і такія далёкія Астраханскі край, Башкартостан. Геаграфія шырокая. Не абышлося, праўда, і без недахопаў у аздабленыні — для аднаго фольк-гурта не пазначанае «месца жыхарства»; і нідзе не зразумела, да якіх жа кампазиціяў ён мае дачыненіе. Што дадае пэўную інтыгры — а калі раптам самыя «беларускія» песні выконваюць башкіры?

Што канкрэтна да музычнага зъмешчання альбому. Я асабіста знайшоў там, акрамя раскручаных «Кастрамы» і «Каляды», як найменш яшчэ два супергіты — «Вінаград» і «Маладосьць». Першы, асабліва ў прыпеве, нагадвае этнагімн, пры якім хочацца сесыі пад драўлянымі стодамі пры вогнішчы і кachaцца з боку ў бок. Другі ж — апатаэз «жывога гуку! — мілы да ўсымешкі расповед бабулі пра жаночае жыццё. Кароткі да геніяльнасці. Толькі лепш не чытайце тэкст, а съпярша паслушайце!

Ёсьць, ёсьць і такія песні, у якіх расейскасць адчуваецца добра. Не настолькі гітовыя, але на агульным фоне ўспрымашоцца на горш. А ў парапінаны з лубочным афіцыным фальклёрам. Ніякага парапінання ня можа быць!

А дзэвэ песні, на маю думку, з агульнай канцэнтры выпадаюць. У альбоме выразна адчуваецца архаічныя этнічныя матывы, а «Бровы» — стандартны сучасны фальклёр, з усімі хібамі, уласцівымі афіцыным фольк-ансамблям. Толькі атачэнне ды больш мэдэрновае аранжаваныне ставяць гэту кампазыцыю вышэй за якое «Залатое кола». А іншая песня, акрамя того, што таксама стандартна формай ды даўно ўсім вядомая зъмешчання, дык яшчэ і... украінская. Славутая «Несэ Галя воду...» (гэта ейная тэкстуяня на вокладцы). Вось і выбіваецца, акрамя заявлайкі вядомасці ды амаль клясычнага выканання, сваёй чыстай украінскасцю — хто выконваў толькі? — на фоне пераважнай расейскай беларускай трасянікі. (Гэта ўжо съмешана, але ізноў Украіна не падыходзіць да расейска-беларускай інтэграцыі! Іншыя ў бус інтэграцыі гэткімі былі...)

А самая цікавая з усяго пералічанага кампазыцыя — «Сваточки». Гэтыя «Сваточки»-галубочки — родныя браты нашаму «Сваточки-галубочке», вядомаму праз «Крыві». «Купалаўскі» варыянт песні аб'яднаны з яшчэ адной песніней, рэкурскай. Але вельмі і вельмі блізкія паходжанынам песні выглядаюць у альбомах «За туманам» і «Кастрама» абсалютна па-рознаму. У «Крыві» — напружана да трагічнасці, у «Івана Купала» — распаволене амаль да весяльсці, хоць і рэкурскай.

Падсумую — альбом файны. Так бы мовіць, «Кастрама, топ апоўг!». Лішні доказ тому, што арыгінальны фальклёр, зъ любоўю апрацаўвани, успрымашоцца лёгка і з радасцю, не зважаючы, адкуль ён родам — у адрозненіе ад а-ла фальклёрнага афіцыёзу (уздадзені сумны лёс заежджанай «Ляўоніхі»...). Як гучыць у альбоме: «эта сущасціна прадпраўда».

Дзяніс Носаў

СЛУХАЙ СВАЁ! ПАТРАБУЙ БЕЛАРУСКАЕ! 9

Подтрымаўшы ініцыятыву НАШАЙ НІВЫ «ДЗЕНЬ БЕЗ ЧУЖОГА СЛОВА», Беларуская Музычная Альтэрнатыва прапануе адмовіцца таксама і ад чужой музыки. Распачынаеца акцыя «СЛУХАЙ СВАЁ! ПАТРАБУЙ БЕЛАРУСКАЕ!». Асаблівая ўвага ў гэты акцыі надаецца FM-станцыям. Усім беларусам прапануецца тэлефанавацца на радыё, віншаваць сяброў з нацыянальнымі сувязтамі і замаўляць толькі беларускія песні.

FM-станцыі ня супраць пускаць у эфір беларускія кампазіцыі, але якасць аудыёкастуў (большасць беларускай музыкі выдаеца менавіта на іх) іх не задавальняе. Тому БМА разаслала ўсім беларускім і некаторым замежным радыёстанцыям CD «ВОЛНЫЕ ТАНЦЫ: СЛУХАЙ СВАЁ!», выдадзены сумесна з Беларускім Гельскім Камітэтам, на якім ёсьць запісы практычна ўсіх беларускіх гуртоў. Таксама на радыёстанцыях началі з'яўляцца і іншыя кампакты айчынных гуртоў: «Крамы», «Тройцы», «Крыві», «Улісу», «Палацу», «Новага Неба», «Бонды», «NRM».

Будзем спадзявацца, што з нашай і Вашай дапамогай сутыцця зменіцца.

Зацікаўленым у супрацоўніцтве з БМА можна звязацца: а/c 5, Менск, 220085.

Радыёстанцыя	Форма запіку	Час выканання запіку
«Рокс»	факс: (017) 2134013 ліст: 220002 Менск, Старожоўская 8-а	Мінім'юзікбокс: на працягу дня; пэйджар: 2110000 (аб.Радыё Рокс)
Радыё «Бі-Эй»	ліст: 220004 Менск, Чапаева, 5. Тэл.: (017) 2100901 з 22:00	Пазначайце час і дату запіку.
«Маладзёжнае радыё»	ліст: Менск, Чырвоная, 4 1-ая праграма	пятніцах з 22:00
Беларуская Радыё	Тэл.: жывога эфіру (017) 2846935	пятніца з 22:40
«Мір»	ліст: Менск, Камуністычна, 6. 2-я праграма	«Вагон пажаданынай» — на працягу дня, прымы эфір.
Беларуская Радыё	Тэл. жывога эфіру: (017) 2101248	штодзень з 12:00
«Сталіца»	ліст: Менск, Захараўа, 42 (Канавала)	штодзень з 13:14 Тэл.: (0172) 2100367

ПАНСА

Ня ўсё тое, што гучыць, ёсьць музыка. Але амаль усё, што гучыць, гучыць на панесці. І вось жа маюць яны такія перадачы, якія складаюцца на прынцыпе адваротнасці сувязі са слухачамі. Дык неяк у іх так атрымоўвацца, што бадай кожны другі звонок ідзе ім зь Беларусі. І што хоцьць гэтыя званішчы? А замовіць сабе нешта з маскоўскай папсы (без таго ім яе не хапае!), перадаць прывітаныне блізкім і знаёмым (бліжай, чым праз Маскву, ім, мабыць, неспадрочна!). Мабыць, паводле думкі аўтараў перадачы, тое павінна паказаць «страмленіе нашых нароў да кядзіненю».

Калі такія званочкі арганізованы адмінисцрава, то гэта, канечнай справе, сумленіння арганізатораў. Але ж, мне здаецца, дурноты ў нас хапае, і дастаткова простай салекцыі.

І вось адбываецца такая тыповая карціна. Апантаная паненка, аж захлынаеца, шчабеча на тэрыторыю абодвух незалежных панстваў: мы вось седзімо тутака на рабоце, нас тут дваццацёх чалавек у адным памяшканні, і такія мы ўсе дружныя, і ўвесь свой працоўны час слухаем наші каналы, і воец яў нам падабаецца... перадайце, калі ласка, для нас тата ў тата, прывет тамута ў тамута...

...Я не пытаюся аб тым, што мае ў галаве такая паненка замест пачуцьця элемэнтарнай сапнавагі. Але ж хада б не разглошавала нашу дзяржавную тайну, што ў нас гэта к арганізавана праца на пэўных «гасударственных прадпрыемствах»: мы вось седзімо тутака на рабоце, нас тут дваццацёх чалавек у адным памяшканні, і такія мы ўсе дружныя, і ўвесь свой працоўны час слухаем наші каналы, і воец яў нам падабаецца... перадайце, калі ласка, для нас тата ў тата, прывет тамута ў тамута...

...І зноў пра музыку. Насамрэч адметная падзея: сольны канцэрт Ірыны Дарагеевай ды ягоная трансляцыя па БТ на працягу дзвінку з паловай гадзінай (19. XII). На жаль, я глядзеў яго трохі не ад самага пачатку. Але з тых песьняў у ейных выкананні, якія міне давялося паслуխаць, толькі 3 (тыры) былі на беларускай мове, а 15 (пятнаццаць) — на расейскай. Без камэнтару...

...Што рабіць, калі папса апанавала ўсё наўкола? Выключыць гук, гэта ясна. А яшчэ лепш уключыць затым сапраўдную музыку.

10 СЛОВЫ

2000

АДАМОВІЧЫ

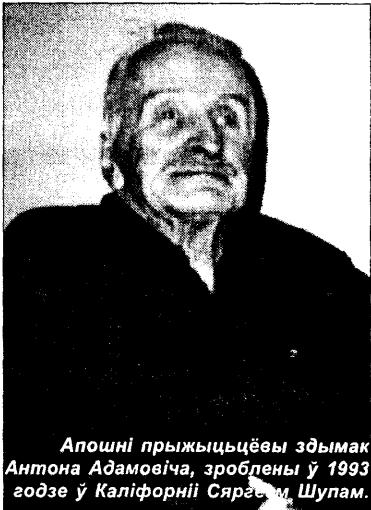
*Нататкі да выхаду кнігі**Славаміра Адамовіча «Плавільшчыкі расы»*

Адам ГЛЁБУС

Да братавай затэлефанавала дзевяностагодовая бабуля з пытаньнем: «Дык за што, насамрэч, пасадзілі Міраслава?» «Якога Міраслава?» «Твой! Сягоння па радыё перадалі, што Міраслава Адамчыка пасадзілі ў турму КГБ за верш пра Лукашэнку». «Супакойцеся, бабуля, на піша Мірак вершаў пра Лукашэнку. Пасадзілі не Міраслава, а Славаміра Адамовіча». «Не дачула. Прозывішчы падобныя. Спалохлася я пазваніла...»

Такіх прыкладаў шмат. Блытаюць на толькі Славаміра з Міраславам, блытаюць Глёбуса з Сысом, Лукашуку з Лукашевичам, і клясыкаў Коласа з Купалам таксама блытаюць. Для пэўнага кантынгенту з насељніцтва Беларусі ўсе беларусы на адзін твар і на адно прозывішча. Мы яшчэ, праўда, не дайшлі да той жахлівай мяжы, калі беларусаў пачнуць у Менску называць *звертыми*, як расейцы называлі казахаў у Алма-Аце. Але пэўныя тэндэнцыі ў гэтым накірунку праглядаюцца.

Не памылюся, скажаўшы, што тое агульнабеларускае прозывішча — Адамовіч. Адных толькі вядомых Адамовічаў

Апошні прыжыццёвы здымак
Антона Адамовіча, зроблены ў 1993
годзе ў Каліфорніі Сярдэчне Шулам.

літаратарапаў — тро. Антон, Але́сь і Славамір. Мне цяжка растлумачыць тую акалічнасць, што ў часы татальнага захаплення пэўданімі Славамір не пакінуў падпісаць вершы ўласным прозвішчам. Ці то ён верыў у сваю здатнасць пераўзысьці папярэднікаў, ці не надаваў прозвішчу вялікага значэння? Ведаючы амбітнасць Славаміра, схіляюся да першай вэрсіі. Так ці йнакш, а Славамір застаўся Адамовічам і два разы праславіўся на ўесь свет.

Як і кожная творчая асона, праславіўся на ўсіх месцах, на зтымі асабамі і на зтымі творамі, якімі хацеў. Ну хто гэта на поўным сур'ёзе захоча праслаўляцца ў якасці пазаштатнага інфарматара савецкага КГБ? А менавіта ў такім кантэксце імя Славаміра стала вядомае шырокай публіцы. У звязку з разбурэннем СССР КГБ вырашыў правесці чыстку ў ператрус сваіх неманалітых кадраў. Гэта, падкрэслів, асабіста мая гіпотэзу. *Прожжэны* журналіст Шчакаціхін заклікаў усіх інфарматараў прызнацца ў пакаяцца. Славамір даслаў Шчакаціхіну ліст з гісторыяй свайго супрацоўніцтва з ворганамі дзяржбяспекі. Ліст, сярод іншых, быў зъмешчаны ў шматмілённітратыжным часопісе «Огонек». На маю думку, Славаміраў ліст быў занадта сухі ѹ дакументальны, а таму я прапанаваў яму напісаць аповесць пра свайго сярод чужых і чужога сярод сваіх. У той час мы з братам Міраславам выдавалі часопіс «ABC-ДЭТЭКТЫЎ». Адамовіч напісаў, мы зъвярстайлі да арыгінал-макету. Але аповесць на выйшла, інфляцый зъела гроши. Пазней яна выйдзе ў альманаху «Калоссе» і пройдзе незадуванай. Зъмніўся час, зъмнілася кан'юнктура папулярнасці, СССР зынік, расейскі КГБ зрабіўся ФСБ, толькі ў Беларусі КГБ застаўся КГБ.

Вось тут і варта заўважыць, што ўсе трои згаданыя Адамові-

чи супрацоўнічалі ў той ці іншай ступені са спэцслужбамі акупаваных рэжымам. Антон — з неміецк-фашистоўскай, Але́сь — з камуна-бальшавіцкай, Славамір — з савецк-імперыялістычнай.

Антону не пашанцавала адразу, бо гітлерызм прайграў сталінізму.

Але́сю пашанцавала: апынуўшыся ў пераможцах, ён разгарніў кіпучу дзейнасць: пісаў раманы, здымав фільмы, займаў пасады, круціўся ў вышэйшых колах маскоўскага крамля. Апошні фільм Але́сі Адамовіча патрабуе асобнай адзнакі. Называўся ён «Ідзі ў глядзі». Я схадзіў і паглядзеў у менскім кінатэатры

Але́сь Адамовіч

Ідрысі з працай папярэднікаў. Сінубулі, «вялікі квітнеочы горад на рацэ Данабрыс, з заходняга боку», — гэта, безумоўна, Смаленск. На той жа рацэ Ідрысі адзначанае горад Мунішка (Муніска). Шматлікія дасьледнікі атасамляюць яго таксама са Смаленскам (проста Ідрысі браў інфармацыю ўжо з іншай кропі), але ёсць меркаваныне, што гэта Менск. У такім выпадку гэта першая ў сівеце выява нашае сталіцы на геаграфічнай мапе. Загадкавы ў Ідрысі горад Бармунія. Адны дасьледнікі бачылі ў ім зноў жа Смаленск, іншыя — Бэндэрэы, Церабоюль, Белгарад-Дністроўскі альбо нашыя Речыцэ, Тураўці Берасьце. З апошнім горадам яшчэ ідэнтыфікуюцца таямнічая Абрэза. Ёсць у Ідрысі стары апавед з новымі падрабязнасцямі пра так званыя трэціяныя цэнтры Русі, адзін з якіх, а менавіта Арсу, спрабавалі звязаць з беларускай Воршай. Незразумела, чаму ў Ідрысі ніводнага ўспаміну пра такі значны горад Беларусі, як Палацак. Канечнэ, арабы лепш ведалі пойдзены Беларусі, але сярод інфарматараў Ідрысі бытлі і скандынавы, якія, напрыклад, шмат цікавага паведалі яму пра Фінляндыю (Фінмарк). Географ

Агромністae возера Тэрмі (Цірма) ляжыць недзе ў сярэднім Эўропе, тым больш у Беларусі, на быў. Пісаў з чужых словаў, успамінаў, аповедаў, шмат браў ранейшых кніг. Ён на быў і ў многіх краінах Захоўнія Эўропы, Афрыкі, Азіі, а ўсё ж яго працу ўважаюць за вяршыню арабскай геаграфічнай науви. Бо ён сабраў надэвычай багатыя звесткі, адкінуў фантастычныя і проста няпэўныя з іх, узгадніў паміж сабою апавяданні з розных краін. Не яго віна, што звесткі ў яго кнізе, прыкладам, пра Фінляндыю, бацгашчыя за звесткі пра Беларусь. Так яму даденаслі вандроўнікі і гандляры. А то, што ён расказвае пра нашыя землі, патрабуе яшчэ дэшыфруўкі.

Вывучаць Ідрысі як географа

БЕЛАРУСЬ: АРАБСКАЕ БАЧАНЬНЕ

І. Коновалова. Восточная Европа в сочинении ал-Идриси. — М.: Выдавецкая фирма «Восточная литература» РАН, 1999. — 254 с. ISBN 5-02-018048-3

Пра Ідрысі ў Беларусі на тое каб зусім на ведаюць, хутчэй, не цікавіцца. Нашчадак працора Мухамада, эміраў Фэса, Абу Абдалах Мухамад ібн Мухамад ібн Абдалах ібн Ідрыс ал-Хамудзі ал-Хасані вядомы ўсіму цывілізованаму сусвету пра як Ідрысі, вялікі арабскі географ XII ст. У сваёй працы «Забавы стомленага ў вандраваньнях па абласцях» (з мапай) ён пісаў і пра беларускія землі.

Коротка пра Ідрысі і яго працу можна даведацца з «Энцыклапедыі гісторыі Беларусі» і з больш падрабязнага артыкула Але́сі

«Мір». Акрамя мяне ў залі было чалавек сем-восем. Гэты кінатвор я адношу да жанру кінапаталёгіі. У першай сцэне хлопчыкі рыцца ў аконным пяскі, шукаючы зброю. Стары пастух ганле падшывандаў і неяк куртата, але разабрацца можна, мармыча прымаўку: «Мбацца, сраццам, пальцам у срацы калупаццам». За такім пачаткам быў адпаведны практ. Зъявіліся трупы, па якіх поўзала процмца мух. Я падумаў, якім жа гэта мёдам панамазвалі актораў, што столькі мух назыбіралася. Але на мёд пазыляталіся б пчолы з восамі. А тут адны мухі, як над падлаю. Можа трупы сапраўдныя? Кіношнікі мне казалі, што трупы на здымкі прывозілі з менскіх трупярній. Праўда гэта ці не, а ў Вэнгрыі Адамовіч фільм на экраны не пусцілі за непамерны натурализм і жорсткасць. Правильна мадзяры зрабілі.

Гэта ўсё да таго, што Славамір з ягонымі лірычнымі правакацыямі на так лёгка будзе пераплюнцца папярэднікаў дзейнасць, якія хадзілі па беларускай зямлі на толькі з наожамі, а ёй з пісталетамі да аўтаматамі. Пэўна, каб Антон ці Але́сь пісалі б верш «Убей президента», яны б на кілакі некага ў памагатыя, а пайшлі б самі вяршыцца прысуд. І канкрэтныя была б: Антон забіваў бы Сталі-

на, Але́сь — Гітлера. Дарэчы, Але́сь так і заяўляў, што асноўная ідэя «Ідзі ў глядзі» — кожны мусіць забіць у сабе Адольфа Гітлера, ні больш, ні менш.

У Адамовіча і прэзыдэнт, і забойца абстрактныя, а таму аналізацца, хто каго там разгледзеў, на мае сэнсу. Цікавы на сам верш, а гісторыя, звязаная з ім. Славамір напісаў расейскі стишок, аддаў у правінційную газетку й займеў славы, прабленаў, новых уражаньняў поўны меж. Дзесяць месяцаў турмы, сухая галадоўка, камэрна лірыка, суквецце хваробаў — цана папуляренасці дзевяціці. 30.12.1999

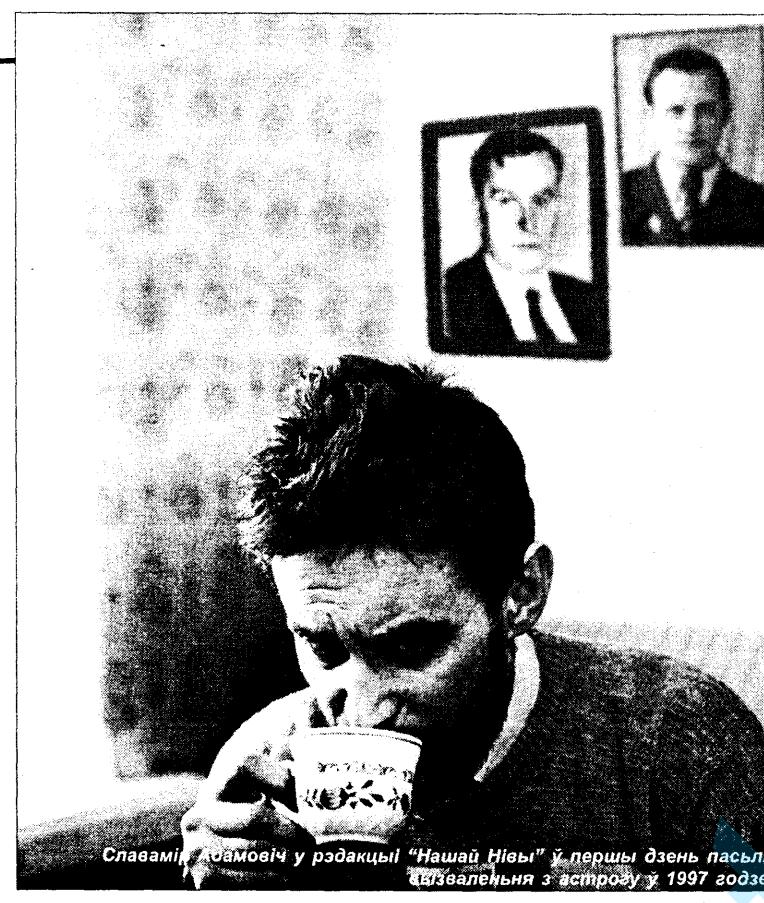
на, Але́сь — Гітлера. Дарэчы, Але́сь так і заяўляў, што асноўная ідэя «Ідзі ў глядзі» — кожны мусіць забіць у сабе Адольфа Гітлера, ні больш, ні менш. У Адамовіча і прэзыдэнт, і забойца абстрактныя, а таму аналізацца, хто каго там разгледзеў, на мае сэнсу. Цікавы на сам верш, а гісторыя, звязаная з ім. Славамір напісаў расейскі стишок, аддаў у правінційную газетку й займеў славы, прабленаў, новых уражаньняў поўны меж. Дзесяць месяцаў турмы, сухая галадоўка, камэрна лірыка, суквецце хваробаў — цана папуляренасці дзевяціці. 30.12.1999

дазнаўся нават пра зямгальскі (што ў Латвіі) горад Мадсуну — цяпер гэта гарадзішча ля Мажоготне. Літва арабаў не зацікаўла.

Шматлікасць варыятыў у пошуках прататыпу называў гарадоў у Ідрысі не павінна здзіўляць. Славуты географ карыстаўся інфармацыяй з многіх рук. Да таго, у арабскай мове няма многіх гукаў, якія былі ў гаворках ту-быльцаў, адсюль непазыбжнія падмены ў напісанні называў (так, гук «п» замяненецца на «б»). Да таго, асаблівасці арабскага пісьма дазволяюць прачытаць адну назыву ў розных манерах. Да таго, гэтыя няўмекі-перапісчыкі моцна папісавалі рукапісы славутага Ідрысі. Так што маем вялікія цікавісці з расшыфровкай інфармацыі несъмротнага араба.

Дасюль няма добра гарада дакладнага перакладу Ідрысі на мовы, знаёмыя ў Беларусі. І. Коновалава абяцае ў недалёкай будучыні апублікаваць на толькі арыгінальны тэкст працы географа, але ёй яе сучасны пераклад. Тады беларускія аматары разгадваць гісторычныя рэбусы атрымаваюць поўную магчымасць выявіць сваю эрудыцыю, умельства і заходлівасць.

Валеры Пазнякоў

Андрэй ХАДАНОВІЧ

Банальнае віншаваньне

Пакункі, падарункі, пачастункі... Святкуем Новы год (ци Новы рок?). Нябесны матэматац звёў рабункі: і акруглае лік у большы бок,

каб нехта з нецьвярдым Дзед-Марозам, сусветным дабрадзеем, хатнім геніем, сустрэу... як гэта?... цяжка і склерозам... лінолеум? рэланію? міленію!

Абломак Часу патану ў Ліце. Й кругамі разышоўся па вадзе. Хай прага невядомага, пазе, у навагоднім опусе гудзе!

Надзей, што тайлася пад сподам, ты сам сабе наўні ўзнагародзь. Дык з Новым гудам... гідам... гадам... годам, што сёняня дарагі тысячакроць!

А цераз год настане XXI-ы (таксама трыццаць першага ўначы). Дык будзьма і на будучыя вершы натхненне ды паперу берагчы!

Дзвяютыячыя кранае сэрцы чулых, але ж таксама мусіць адсыць — да тысячы дзевяціці мініульых мініульых дзевяціці дзевяціці.

30.12.1999

на, Але́сь — Гітлера. Дарэчы, Але́сь так і заяўляў, што асноўная ідэя «Ідзі ў глядзі» — кожны мусіць забіць у сабе Адольфа Гітлера, ні больш, ні менш. У Адамовіча і прэзыдэнт, і забойца абстрактныя, а таму аналізацца, хто каго там разгледзеў, на мае сэнсу. Цікавы на сам верш, а гісторыя, звязаная з ім. Славамір напісаў расейскі стишок, аддаў у правінційную газетку й займеў славы, прабленаў, новых уражаньняў поўны меж. Дзесяць месяцаў турмы, сухая галадоўка, камэрна лірыка, суквецце хваробаў — цана папуляренасці дзевяціці. 30.12.1999

дасюль няма добра гарада дакладнага перакладу

РАСЕЯ ЗБЛІЗКУ

«Я ЦЯБЕ ЛЮБЛЮ» ПА-ЧУВАСКУ

Зыміцер БАРТОСІК

Пра Цюмень я ведаў толькі з Высоцкага: нафтаўшы вышкі, вечна п'янныя сібіракі ды паўночнае звязынне. Між тым, гэты горад ляжыць на шыраце Рыгі. Курорт, па-нашаму.

Пахмурнай ранічкай наш вандроўны тэатрк на мікра-аўтобусе рушыў на Расею. Наперадзе была астранамічная лічба — трох тысяч кілямэтраў. Я нават адмерыў іх у адваротным кірунку. Атрымалася Барзелёна. Але яе, радзімую, ужо ёсьць каму беларусізаўца.

Першую пляшку вызвалілі яшчэ да мяжы. Калі суворы беларус не бяз зайдзрасці буркнуў: «Што, п'яце?», дык ягоны расейскі калега вельмі ласкова прамовіў: «Главное, ребят, закусывайте». А што ж яшчэ можна рабіць на шляху ў трох гадзінавых паясах? Толькі закусваць. «Глядзі, нават, траціл не шукалі.» «У Расеі зараз у модзе гек-саген.» «Э, мужыкі, знайшли чым жартаваць.»

...Прачнуйся я, калі наш карабель стаяў на прыколе. Падарожнікі ціха спалі. Мянене ж пацягнула ў адкрыты космас. Ад навіслай над галавою галіктыкі стала крыху не па сабе. Над Расею абсалютна іншае неба! Беларускае неба — хатняе, нібы намаляванае местацковым мастаком. А тут, пасярод чорнай пустой дарогі, неба халоднае і нядобрае. Напэўна, кожная краіна адбіваецца ў сваім небе па-свойму.

Я азірнуўся вакол. Рэдкі гнілыя бярэзінік абапал шашы, драўляны барак зь няроўным надпісем «КАФЭ», перакошаная прыбіральня... Унутраны выгляд «кавярні» нічым не саступаў вонкаваму. Адзін куток памяшканья займала імпрывізованая барная стойка з дошак. У дальнім куце — звалка паламаных крэслў ды сталоў. Кожны стол упрыгожвала бутэлька з-пад гарэлкі. У бутэльцы — нейкае чырвонае рэчыва, падобнае на рыбацкага матыля. І пустата. Я ўжо зьбіраўся пакінуць гэты сумны прытулак, але за стойкай узёнік загадкавы ўсходні чалавек: «Кюшат будэм? Піт будэм?» «Дзе я?» «Дэсят кім да Ныжніх Новгарада», — не зьдзіўся майму пытанью бармэн. «А гэта што?» — я паказаў на бутэльку. «Уксус, пэрэц. Какой шашлык без уксус?» Прыйшла — два ў адным — дайшло да мене.

Ёсьць адно трапнае вызнаньне Расеі. «Расея — гэта такая мале-е-енечкая краінка.

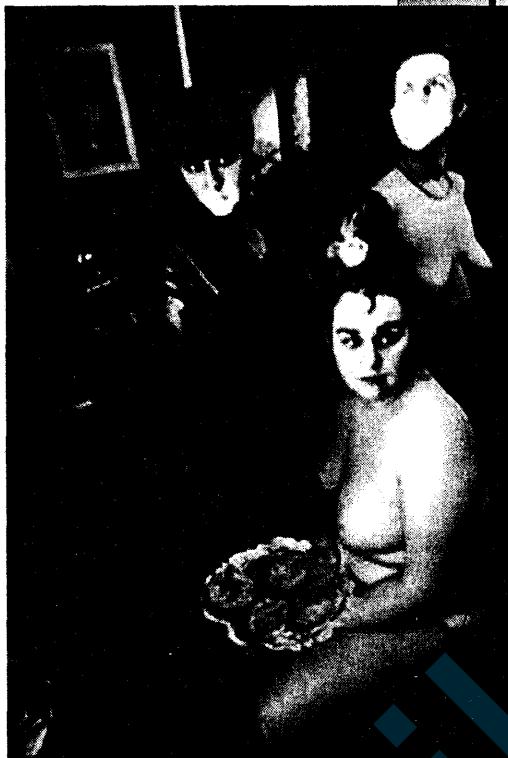
Амаль як Швайцарыя ці нейкі там Люксэмбург. Але якая ў выніку справядлівых і вызвольных войнаў заняла тэрыторыю, роўную адной шостай зямной сушы». Я гэта згадаў за Ніжнім. Калі пачалася краіна веліканаў. Шаша вілася ў нізіну й вынырвала на ўзгорак праз дзесяткі кілямётраў. З аднаго боку панарамнага дзялягду праглядалася абалон Волгі, другі хаваўся ад вачэй у далёкай смудзе праліўных дажджоў, што ішлі, магчыма, у якой Мардовії. «А кажуць — адступаць няма куды», — заўважыў калега.

Варта праехаць першую тысячу кілямётраў, і надыходзіць «другое дыханье». 500 км — гэта недзе побач, 100 — зусім рукой падаць, ну а 38 — гэта ўвогуле «злазь, прыехалі». І ўжо нават быскрайні краявід за лабавым шклом не цікавіць. Але раптам звычайнай дарога зъмяніеца на шырачэйшую аўтостраду. Шлягбайм, чырвона-зялёны сцягі, назвы на дзвінках мовах. Пачынаецца Казанскае царства Шайміева, Рэспубліка Татарстан. Са сваімі парадкамі. За дарогу плаці, за карыстальні мостамі праз Волгу таксама плаці. Ад Казані да Наберажных Чайноў, здаецца, за кожным хмызом — татарскі міліцыант з радарам. Мы толькі абагналі «жыгуля» ў зоне «абгон забаронены», як у момант былі прыціснутыя цыўільным аўто зь мінамі. Плаці. Сур'ёзная краіна Татарыя.

Да Цюмені пад'яжджалі калі паўночы. Горад уразіў колькасцю сьветлавой рэкламы. Працавалі начныя клюбы, рэстараціі й бары. Шматлікія начныя крамы вабілі сваімі нябеднымі вітринамі. Акрамя выбару кільбасаў ды рыбы, было не зьлічыць гатункаў піва й гарэлкі. Але яшчэ больш зьдзіўляла немагчымасць чаго-небудзь пакаштаваць без расейскага рубля ў кішэні. Даляр, нават пасыль дэфолту, які стаў тут завочнай нацвалютай, як у нас. Але пры сівяtle дня «начная Цюмень» паблікли.

Уявіце сябе беліканам. Вазьміце некалькі дзесятак пачарнелых старых купецкіх двухпавярховікаў чырвонай цэглы, колькі шэдзёрую правінцыйнага стадінскага ампіру, сотню-другую бетонных бражнёўскіх скрыніў ды яшчэ пару-тройку наўгарускіх хмарасцяў. І з усяго размаху, нібы косьці, кіньце гэта ў гразь. Каб аж пырснула. У вас атрымаецца першы горад, заснаваны расейцамі ў Сібіры — Цюмень.

Менавіта такою я ўбачыў яе з кола агляду раніцай наступнага дня. Вуліца вывела мянене ў сумны парк культуры й адпачынку. Людзей было няшмат. Паміж голых тапляў ды застылых каруселяў, сярод гэтаў мёртвай ідэліі круціўся абавязко-

вы атрыбут любога ЦПКіО — «чортава кола». Абсалютна пустое й бесталковое.

Колькі сябе памятаю, гэты атракцыён быў маю любімай забавай. Але тут упершыню ў жыцці стала страшна. Причым страх нарастай па меры набліжэння рыпучай калыскі да вышэйшай кропкі, дзе я з усёй шчырасцю адчуў сваю самоту. За трох тысяч кілямётраў ад дому, адзін па-над страшным чужым горадам. Алкаши на зямлі перарвалі сваю справу і, задраўшы галовы, зь цікаўсцю глядзелі на нерухомага чалавека на версе, які моцна сціснуў парэнchy.

...Перад пачаткам спектаклю вырашылі даць слова й мне, барду беларускаму. «Ну, Вы нам споёте Визбора или Окуджаву?» — украдліва пытаяўся дырэктар Цюменскага тэатру, «Пардон. Яны ж не пісалі па-беларуску.» «А что Вы будете петь? Не очень политическое? У нас же, знаете, выборы на носу.» Тоё, что беларускага непадконтрольнага слова баяцца нават у Цюмені, было для мене адкрытым. Спыявай я «Заплі мне песню». Перад гэтымі сказаўшы, што аўтарка верша аддала братнія Сібіры немалую частку свайго жыцця. Публіка сустрэла вестку прыязнімі ўсымешкамі. Пасыль мне нехта з нашых сказаў: «Дзякую, што ты ня ляпнуў, што Геніюш сядзела ў братнія Цюмені».

Акторы баяліся, што «Камэдыя» не зразумеюць. Але апененныя былі дарэмнымі. Запомніліся некаторыя рэплікі ў антракце. «Ни хера не понял. Но как смешно!» «Володя, ты же служил под Житоміром. Садись к нам переводчиком.» «Но с евреями могли бы и поосторожней. Какие ж они жыды?»

На наступны пасыль спектаклю дзень беларускую трупу запрасілі зь візітам у консульства РБ. Ёсьць, аказваецца, і тае. Халодная, афіцыйная, няутульная ўстанова. Ня грэла нават гарбата, якой нас частавалі. Присутнічай мясцовы беларускі бамонд. Бізнесмен, генэрал, чыноўнік абласной адміністрацыі ды іншыя дзеци беларускай зямлі. Лішні раз пераканаўся, наколькі нецікаўны, тупы ды закамплексаваны беларускія мужыкі. На тле беларускіх жан-

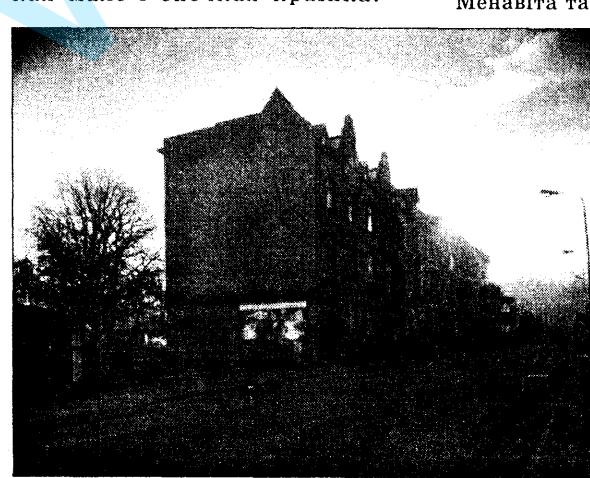
чын. Вясёлых, разніявленых і, як правіла, прыгожых. Пакуль мы пілі гарбату, генэрал, бізнесмен і чыноўнік па чарзе ня ўзімілі на зачытвалі нам свае даклады пра непазбежнасць «нашего объединения». Яны, са стараннем самадзейных актораў, чыталі свае паперкі з «удзельнай долі» Беларусі ў эканоміцы Цюмені».

Нашу думку публіка пачуць, відаць, баялася. А ў напісанасе наўгад ці верыла. Жанчыны ў гэты час падлівалі гарбаткі, наразалі тарты й казалі «калі ласачка». Я не ўстрымаўся, каб нагадаць прысутным пра незайдзросны лёс аднаго сібірскага беларуса, на чые гроши адноўлены крыж Эўфрасіні Полацкай і які сёньня вымушчаны «каратаць час на радзіме». «Мы с бандитамі і фашистамі дел не имеем», — быў адказ аднаго з землякоў.

Цяжкай раніцай я ўключыў тэлевізар. Транслявалася праблемная перадача мясцовага тэлебачання. Гарачая спрэчка ішла пра неадпаведнасць горада Ханты-Мансійска статусу сталіцы. У Цюменскую вобласць, якая займае плошчу з паў-Эўропы, уваходзяць дзіве аўтаномныя акругі. Ханты-Мансійская ды Ямала-Нянецкая. І ханты-мансійскі горад Сургут захацеў сам стаць сталіцай. Маўляў, у нас і гроши, і дарогі, і будаўніцтва. А што ў тым Ханты-Мансійску, акрамя прыгожай назвы? Маленькі ды вельмі горады Ханты-Мансійск апэляваў да гістарычнай справядлівасці ды ўвогуле быў гатовы ўзяць пытанье аб наданні акурузе статусу суб'екта фэдэрацыі. Я ўсёй душой быў на ханты-мансійскім баку. Пасыль зірнуў на мапу. Да Сургута было каля тысячі кілямётраў, да сталічнага ж Ханты-Мансійска яшчэ з палову таго...

Дарога назад звойды здаецца караеўшчаю. Нават калі наперадзе некалькі тысячі кілямётраў на хадзіць па зямлі. Не баючыся выпэцкацца ў бруд ці запыркацца ў бруд мінака. Можна з усіх сіл таптаць чысты асфальт, адчуваючы ад гэтага зачытку невыказны кайф. І гэта нямала.

Адзінае, пра што шкадую, — не запісаў, як па-чуваску будзе «я цябে люблю». ■

12 НАША НІВА

БРАСЛАЎ

Калі прыйшоу ў наш край рымлянін Палімон, быў спаміж ягоных вояў адзін на імя Брас. (А звалі яго так, бо ён брасам плаваць любіў.) Пабачыў ён тутэйшых дзеякі і сказаў: «Уга!» А дзеякі — у адказ: «Вось табе і ўга!» Так ён і застаўся тут, заснаваў з гэтых дзеякі горад, які так і назвалі — Браслаў.

ВОРША

Сабраліся аднаго разу нашыя продкі пабіца з расейцамі. Прыйшлі на поле каля речкі Крапівенкі, пабачылі расейцаў ды як заравуць: «Раша — параша, а перамога наша!» Ну, потым, бадай, прыгадалі, што яны рыцары й шляхта: узнялі чырвоны сцяг з «Пагоні», заспявалі «Багародіцу». Але гэта ўжо не дапамагло — расейцы пакрыўдзіліся. Так іх нашыя продкі й перамаглі.

Біту ў той гонар назвалі Рашанская,

Вялікі князь Вітаўт абірае герб для Гомеля. Малюнак XV стагодзьдзя. Друкуеца ўпершыню

АБ МЯСТОХ КРЫВІЦКІХ ПРАУДА...

Антынавуковы трактат з разглядам некаторых пытаньняў із сферы тапаніміі ў этымалёгіі назваў беларускіх гарадоў

альбо Аршанская. А потым (каб ня блытца) і горад бліжні назвалі ад імя тae бітвы — Ворша.

МЕНСК

Каго толькі ў нашых краях ні перабывала. Вось, напрыклад, у самым цэнтры Беларусі жылі немцы. Тутэйшыя, аўтэнтычныя, і горад свой так і называлі — Немск. Але ж немцы — яны немцы ё ёсьць: гергечуць нешта па-свойму, незразумела. Давялося ўсіх вынішыць, а горад перайменаваць у Менск.

ЗАСЛАЎЕ

Жыды зъявіліся ў нас даўно. Пасьля таго, як Рагнеду зъвёз у Кіеў тамтэйшыя князь, прыйшоу сюды не віядомы чалавек нетутэйшага аблічча: чарнявы, насаты, вочы лупаты... Кажа: «Я вашай Рагнеды сын, а клічуць мяне Ізяя». Ну, нашыя продкі, вядома, абурыліся: мала, што выглядае не па-нашаму, дык і імя ў яго нейкае... няправильнае... Ён пабачыў, што ня тое ляпніу, ды стаў выпраўляцца: «А поўнае імя — Ізяслáў». Падумалі-падумалі прадзеды й вырашылі, што горад лепей назваць не ад кароткага імя, а ад поўнага. Так і сталася Заслаўе.

СМАЛЕНСК

Што былі ў нас мурныны — не сакрэт. Яшчэ ў глоах да пятага, дапоўненага ў выпраўленага, выдання «Полацкага летапісу» адзін з рэдактараў кнігі (ці то С.Полацкі, ці то Ул.Арлóў) адзначыў, што горад Смаленск назвалі за чорны, як смала, колер скуры ягоных месцычіаў.

Праўда, некаторыя ўсходнія недавяркі кажуць, што насамрэч жыхары Смаленску да ўсіх ліплі, як смала. Але ці ж варта слухаць гэтых ёлупаў?

СЛОНИМ

Навукоўцы кажуць, што апошніяга ў сувеце маманта зъвелі жыхары Беларусі. Адбылося гэта ў Слоніме. Толькі месцычы ня ведалі, што ядуць маманта. Яны думалі

— слон, адно валасаты. А сланоў яны вельмі любілі й нават горад свой назвалі Слонім.

КОБРЫНЬ

Адзін з беларускіх гарадоў заснавалі амazonкі. Ці то гэта была адна з грэцкіх паўночных калёніяў, ці то эміграцыя з Эльдзы (кшталту пазнейшай Палямонаў). Ну, як амazonкі ставіліся да мужкоў — асобна распавяданца, пэўна, на трэба. Не падабалася гэта тутэйшым мужыкам. «У-у, кобры!» — злосна шыпелі яны. Вось так і зъявіўся горад Кобрынь.

ТУРАЎ

У Тураве спрадвеку жылі туркі. А паколькі жылі яны даўно, дык і горад назвалі прыгожай кароткай турецкай называй Али-Башы-Эфэндзі-Гасан-Абдурахман-Ібн-Бэндэр-Бэй.

Пакутавалі навакольныя беларусы ад такай назвы: пакуль вымавіш — язык зламіць можна. Дык на капертах назва ў адзін радок на ўзлазіць. Плюнулі яны на ўсё й назвалі горад Туркавам. Ну, а цягам часу стаўся ён Туравам.

МАГІЛЁЎ

Жыхары аднаго невялікага мястечка вельмі любілі гогель-могель. Да такай ступені ўпадабалі, што нават іхны горад назвалі Гогель-Могелевам, а іх саміх — гогель-могелеўцамі. Праўда, назва падалася задужка вялікай для такога маленъкага мястечка, і тады яе скарацілі да Могелева. Хто ж мог ведаць, што гэтаму мястечку накавана стаць вялікім горадам Magilévam?

Некаторыя містыфікатары, аднак, выводзяць назву гораду ад нейкай Magilly лява. Але нядаўна праведзеныя археалагічна-антрапалягічныя досыледы даказалі, што ніякі гэта не ляў, а звычайны збрэадлівы кот, прыдущаны, верагодна, гаспадаром за скрадзеную съмятану (разьбіты гаршчок з-пад съмятаны знойдзены тутсама, у так званай Magile ляве).

Жбан Ніўмера, С.Маркальскі

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Чытачу зь Менску. Каб па-беларуску абслугоўвалі, такіх ня ведаем. Нам дужа падаюцца «Vitu Džaungtaz» на пр.Гедыміна (Gedimino), «Molinis Asotis» на Наваградзкай (Naugarduko), Viski Klub на Замкавай (Pylies). Стравы там усе беларускія: съвіны вушы з драпінкай і г.д. Цены ад 1,5 да 7 даляраў за страву. Гатэль у Вільні каштую ад 10 даляраў за ноц.

Паўло Х. з Гановэру. Спіс 100 лепшых кніг стагодзьдзя найперш выконвае ролю стваральніка новага «канону і іканастасу» ў беларускім слове. Які пасъля таксама будзе ставіцца пад сумнёў і перасэнсовацца ўсю чаргу. Яснае дзела, што некаторыя кнігі апошніх гадоў з'яўляюцца ў ім месца вышыншай за можа больш грунтаваныя дайнейшыя выданні проста дзеля таго, што яны на вачах. Праз 10 гадоў з ростам і ўрбанизацыяй беларускага грамадзтва спіс ужо будзе зусім не такі. Але гэтыя робіцца тут і цяпер. І вельмі цікава, што ён паказвае. Вазьміце толькі два прыклады.

Быкаў і Караткевіч стаюць вышэй за Коласа з Купалам. І гэтыя мабыць будзе ў XXI ст.

Кнігі, выдаваныя за межамі Беларусі, застаюцца незаўажаныя чытачамі, нават тады, калі яны арыентаваны на масавага чытача, а не на калекцыянераў ці спэцыялістаў. Гэтыя важныя праўды, што вынікаюць са сціпу.

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНОЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкст _____

Імя і прозвішча _____

Адрес, тэлефон _____

новая кнігі, дасланыя ў рэдакцыю

П.Васючэнка, А.Вырвіч. Прыводы аднаго губашлёнія (Аловеды пра Валентага). — Менск; 1999. — 64 с. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-6095-17-4

«Гэта здарылася ў тыя часы... калі савецкі народ з узёненасцю ўзіраўся ў сваю будучыню...» Жыў-быў тады студэнт Валенты Круткоўскі, родам з Заходняй Беларусі, здаваў з пераменным поспехам іспыты, гуляў у «Спортлато», тушыў неіснуючы пажары, пайі адмысловай гарбатай нямецкага генэрала, кахаў і расчароўваўся і, на жаль, дзюбаў гарэлачку і чарніла. Адным словам, быў сапраўдным студэнтам, якім ніколі няма зводи, — ні цяпер, ні тады. Пяць прыгодай Валентага сабраныя пад вельмі мялкай вокладкай у гэтым выданні газеты «Частны детектив». Цалкам у стылі Пятра Васючэнкі. Добра, але мала.

Czasopis. Беларускі грамадзка-культурны часопіс зі Беласточчыны, прысьвечаны пытанням сучаснасці, гісторыі, літаратуры і мастацтва, месца чалавека ў сусвеце. № 11, № 12, 1999. 40 с. Беласток. ISSN 1230-1876

Страны мира: Энциклопедический справочник / Под редакцией С.Семяновича. — Минск: Мірында; Радыёла-плюс, 1999. — 624 с. — Наклад 11 000 ас. ISBN 985-6511-11-9 (Мірында) ISBN 985-448-008-9 (Радыёла-плюс)

Падаюцца кароткі нарысы пра ўсе краіны свету да 1996-99 гадоў. У разыделе пра Беларусь аўтары пішучы: «Упершыню незалежнасць Беларусь была аўбесчаная 25 сакавіка 1918 г., але амаль адразу (1 студзеня 1919 г.) была стражана. Па распадзе СССР у 1991 г. Беларусь зноў набыла незалежнасць. Канстытуцыя была ўхвалена 15 сакавіка 1994 г. Заканадаўства краіны грунтавана на Грамадзянскім кодэks колішняга СССР. Нацыянальная сувята — 3 ліпеня — День Незалежнасці. Выканайчая ўлада прадстаўленая прэзыдэнтам (галава дзяржавы) і прэм'ер-міністрам. Заканадаўчая ўлада — аднапалатны Вярховы Савет (Нацыянальны Сход).

Типология двуязычия и многоязычия в Беларуси / Нацыянальная Акадэмія наука Беларусі. Институт мовазнавства імя Я. Коласа, Беларускі рэспубліканскі фонд фундамэнтальных даследзінаваў; Под редакцыяй А.Булыкі, Л.Крысіна. — Минск: Беларуская навука, 1999. — 246 с. — Наклад 400 ас. ISBN 985-08-0295-2

Кніга — вынік працы калектыву аўтараў Інстытуту мовазнавства ў даследзвінках сітуаціі дзвяюмоўства ў Беларусі ў 2-й палове 80-х гадоў. Змяшчаючы звесткі аб функцыянальнасці беларускага мовы ў іншых нацыянальнасцях у Беларусі ў 20-х гадоў і ў пазнейшым часе, падаеца шмат прыкладаў, што сведчаць аб беларускім харacterы расейская мова жыхаючай Беларусі ў мовах білінгвізму. Цана 2760 тысячяў.

Газета «Радава Беларусь», апошні нумар у стырм абліччы. Ад Вас — 25000, капэрта з маркай і купоном б/а. А/с 169, 220030, Менск

Новы беларускі прэзыдэнт, які будзе абраны летам 2000 — гэта Вінцэнт Вячорка

Chăsu nazad u VKL!!! Paval

Licwiny! Adradzienie zwiazu z Polszczaj — pierszy krok da adradzienia Litwy! Žywie Recz Paspalitaja Abodwuch Naroda!

Шыбру спачуваю ўсім беларусам з нагоды падпісання дамовы. Вітаў

Прыўтанье, чалавечы, ад Марата, ад Казея. Пашукай на маце Ўнечу (ну, ёсьць такі горад недзэз ў Рэсей)

Нязносны гонар тым, што робім сёньня. Дулю! Вазмы ў звычай, сын героя і багсү. Не пагарджаць съвітым сваім мінульым, А заслукі ўшчэдзі, і вартым быць яго. Уладзімер Караткевіч

Aznaismujo, što 10 sieniežnia i volnym mieście Minsku utvarylasia Kanfederacyja ūsich Stanaū VKL. Ad hetaha času biarom na siabie adkaznaś za ūsich hramadzianau Rečy Paspalitaje Abodwuch Naroda!

Наш Францішак Скaryna па-руску пісаў! Ды не маскоўскую мову ён рускаю зваў. Русіч-крывіч

прадаю

Прадаецца піяніна «Беларусь» чорнага колеру няяновае, у добрым стане. Зав. Табольскі, д. 21, 220137, Менск. Т.: 43-06-66

праца

Дапамагу пачаць сваю справу. Даступна, цікава. Высокі прыбытак. Укладацце кап. са зв/а+купон б/а: 220089, Менск-89, а/я 122

шукаю працы

Бугалтар, досьвед працы ў грамадзкім аб'яднанні, ангельская мова (курсы ЦДА), шукаю працы. 220073, г. Менск-73, а/с 232

ГАЗЕТА ПРЫМАЕ ТАКСАМА АБВЕСТКІ БОЛЬШЫМ ШРЫФТАМ ЗА НЕВЛІКУЮ ПЛАТУ

- да 20 словаў — **56** руб.
- звыш 20 словаў — **78** руб.
- па-мастаку аформленая аўбів — **20** руб. за 1 кв. см.
- па-мастаку аформленая аўбів памерам больш за 24 кв. см з уліком кошту артыкал-макету — ад **44** руб. за 1 кв. см.